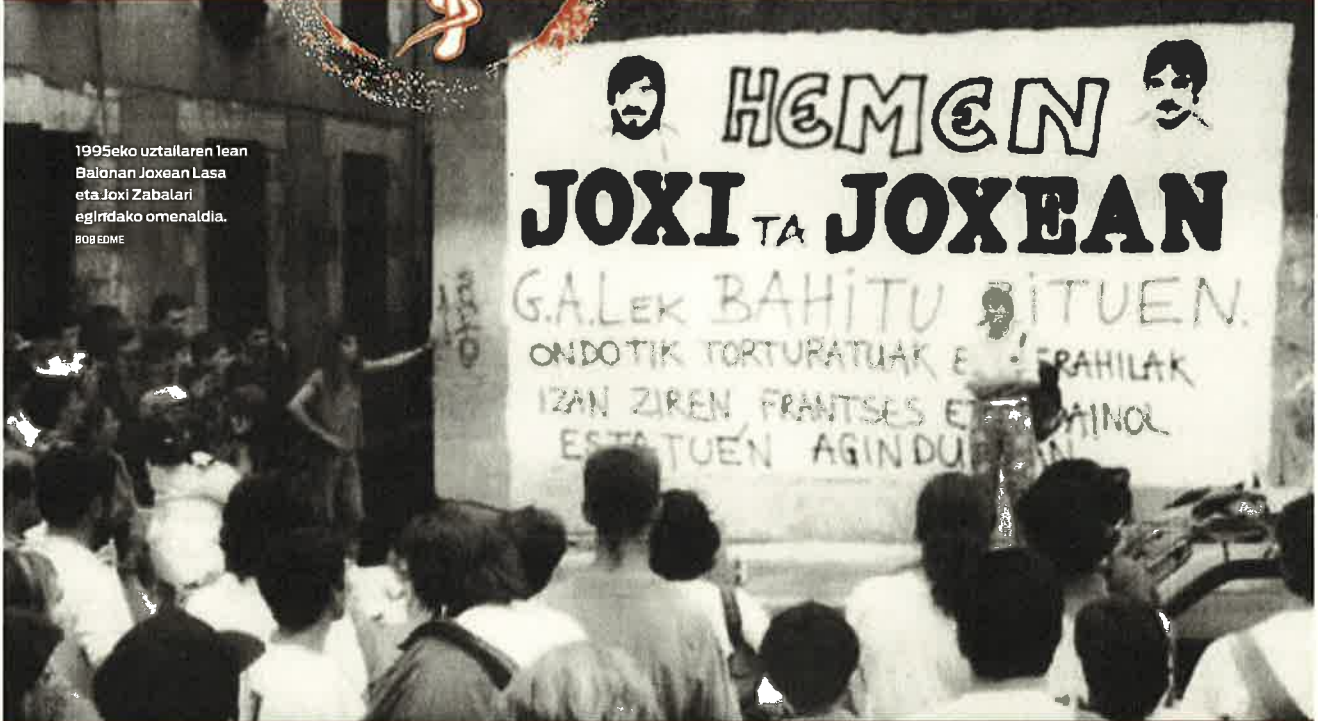

Igandea

berria
2013ko urriaren 6a

04 Errefuxiatuak Ilun-ikarak
08 Hildakoak Kolpetik etendako 27 bizitza
10 Txema Montero 'Brouard auziko' abokatua

1995eko uztaillaren 1ean
Balonan Joxean Lasa
eta Joxi Zabalar
egindako omenaldia.
BOB EDME

30 urte GALduta

1983ko urrian abiatu zen Ipar Euskal Herria odolez blaitu zuen Espainiako Estatuaren gerra zikina.

GAL

30 URTE

multimedia

Urriaren 10ean
www.berria.info #GAL30urte

- > Gertaeren kontaketa kronologikoa
- > Bideoak > Hildakoen soslaiak
- > GAL auzitegieta > Nor da nor?
- > Argitaratu gabeko dokumentazioa
- > Argazki bildumak > GALen ondorioak
- > Elkarrizketak

Urriaren 15ean
Jendaurreko aurkezpena
19:30ean, Martin Ugalde kultur parkean

Informazioarekiko konpromiso etengabea izan zaitez **berrialaguna** www.berria.info/berrialaguna

Zikina, garbitu gabe

Josep Borrell, Jose Barrionuevo eta Felipe Gonzalez Guadalajarako presondegiko atean. 'DIRTY WAR, CLEAN HANDS'

30 urte igaro dira GAL bere hilketekin hasi zenetik. Baina urte hauek guztiek egiaren zati bat sollik ekarri dute estoldetatik argitara.

Iruñe Lasa

Egia eskatzen du oraindik Mikel Goikoetxea Txapela-ren bikotekide Izaskun Ugartek. «Guk, benetan, egia jakiteko inongo aukerarik ez dugu, ez dugu eduki eta ez dakit inoiz edukiko dugun. Baina guri hori ere zor digute». GALek haren alabaren aita hil zuela 30 urte beteko dira abenduan, eta minaz ere hitz egiten du: «Felipe Gonzalez joan zen kartzelako atera, Barrionuevo eta bestea babestera; atxikimendu osoa eman zien, dena da horrela, baina berdin da. Gaur

egun, batzuk mintzen dira gauza guztiekin; besteok ez dugu ezerekin mintzu behar». Ugarte, hala ere, pribilegiatu sentitzen da: «Estatuaren indarkeriaren biktima guztien artean errekonozimendu gehien GALEkook lortu dugu». Baina mina hor dago behin eta berri: «Ateratzen dituzte indemni-zazioak eta: 'Ez, ETako kideei ez, nahiz eta haiek hil, horiei ez'. Eta ze kulpak dauka nire alabak, zuk haren aita hiltzeko? Nire alabak ez dauka diru hori jasotzeko eskubiderik, zuk hil duzularik, estatuak hil duelarik? Ez, beste biktimak mintzen dira... Hemen kokoteraino gaude mintze horiekin»,

dio Ugartek. «Ematen du merezita daukagula. Baina ez da posible, bestela heriotza zigorra praktikatu dute, eta errekonozitzea daukate».

Heriotza zigorra nolabait praktikatzeko aukera aipatzen da, bai, GALen sortze agiritzat jotzen den dokumentuan, *Liderren eliminazioa* idazpurupean. Baina, hasiera batean, CESIDeko zuzendari Emilio Alonso Manglanoren aginduz landutako 1983ko uztailaren 6ko txosten hartan, azken ondorioetan, ekintza armatuaren modu jakin bat hobesten da besteetan gainera: «Egoera edozein dela ere, ekiteko modu gomendagarriena bahiketa bidez desageraraztea dela uste da».

Joxean Lasa eta Joxi Zabala izan ziren GALen lehen biktimak, eta 1983ko urriaren 15eko gauean bahitu eta gero, hainbat egunetz torturatu, hil eta desagerarazi egin zituzten. Ondorengo ekintza ere bahiketa saio bat izan zen, Joxemari Larretxearen kontrakoa, baina ez zuten bururatzea lortu. Eta hirugarren ekintza ere

bahiketa izan zen, Segundo Mareyrena. Hura ez zuten desagerarazi, beharbada beste bat zelako bahiketaren helburua, erratuta bahitu zutelako Marey hendaiera. Hurrengo ekintzan, Ramon Oñederra *Kattu*-ren hilketan, ezin jakin bahiketa saiorik izan zen, tirokatu zutenean bakarrik baitzegoen Kaietenia tabernan.

Erabakia

Halaxe hasi zen GAL lanean. Egiaren bila, zikin artean, topa daitezkeen argi izpi bakanetako bat da 1997an Espainiako Auzitegi Gorenaren aginduz desklassifikatutako agiri hori, *Ekintzak Frantzia*n titulua duena. Adibidez, bertan ikus daiteke GAL ez zuela CESIDek sortu, txostenak gorago seinalatzen duelako: «Edozein modutan, terrorismoaren kontrako borroka osotara girdatzen duenak bakarrik erabaki ahalko du halako ekintzak abiatu edo ez».

Norzen gidari hori? Atera dezagun orduko argazki bat. Felipe Gonzalezen gobernuan Narcis

Serra zen Defentsa ministroa, armada, Guardia Zibila eta zerbitzu sekretuak, hots CESID, bere agindupean zituela. Jose Antonio Saez de Santamaria jenerala zen Guardia Zibilaren buru nagusia, eta haren bigarrena zen Andres Casinello jenerala. CESIDeko buruzagia zen Manglano, eta haren aginduetara zegoen Juan Alberto Perrote AOME Lan Bereziatarako Talde Operatiboko buruzagi gisa.

Terrorismo gaietarako beste ministroa, Barne ministroa, Jose Barrionuevo zen. Rafael Vera haren azpian egon zen, aurrena Estatuko Segurtasunerako zuzendari moduan, Ministerioko azpizakari gisa ondoren, eta, 1986tik aurrera, Estatu idazkari gisa.

Bizkaiko gobernadore zibil Julian Sancristobalek hartuko zuen 1984an Veraren tokia Estatu Segurtasunerako Zuzendaritzan.

Urte haietan Ramon Jauregi zen Espainiako Gobernuaren EA Erako ordezkarria, eta Luis Roldan zen Nafarroakoa. Sancristobalen lekua Iñaki Lopezek hartuko zuen (1984an) Bizkaiko go-

Kronologia: GALen atentatuak

■ **1983ko urriaren 16a:** Joxean Lasa eta Joxi Zabala bahitu zituzten Baionan. 1985ean aurkitu zituzten haien hezurduak, baina 1995era arte ez zituzten identifikatu. Torturatu, eta buruan tiro eginda hil zituzten. GALen lehen ekintza izan zen.

■ **1983ko urriaren 18a:** Joxe Mari Larretxea jipoitu, eta bahitzen saiatu ziren Espainiako Polizia lau kide, Hendaian.

■ **1983ko abenduaren 4a:** Segundo Marey bahitu zuten Hendaian. Abenduaren 14an geratu zen aske. GALek aldarrikatutako lehen ekintza izan zen.

■ **1983ko abenduaren 19a:** Ramon Oñederra Kattu hil zuten Baionan, Kaietena tabernan lanean ari zela zazpi tiro jota.

■ **1983ko abenduaren 28a:** Mikel Goikoetxea Txapela oso larri zauritu zuten, tiroz, Donibane Lohizuneko etxe atarian. Urta-irailaren lehen hil zen, ospitalean.

■ **1984ko otsailaren 8a:** Angel Gurmindo Stein eta Bixente Perurena Peruti tiroz hil zituzten, Hendaian.

■ **1984ko otsailaren 25a:** Eugenio Gutierrez Tigre hil zuten Iduaze-Mendin; euskari kasten ari zen etxearen kanpoaldean zela, urrutitik tiro egin zioten.

■ **1984ko martxoaren 1a:** Jean-Pierre Leiba hil zuten, tiroz, Hendaia tren geltokira bidean.

■ **1984ko martxoaren 19a:** Auto batean prestatzen ari zen bonba lehortu zitzaion Jean Pierre Cherid mertzenarioari, Miarritzen, eta bertan hil zen.

■ **1984ko martxoaren 23a:** Xabier Perez de Arenaza hil zuten Miarritzeko gasolindegri batean. Motor batetik tiro egin zioten.

■ **1984ko maiatzaren 3a:** Rafael Goikoetxea hil zuten, eta Jesus Zugarramurdi Kixkur zauritu, Arosa eta Baigorri arteko errepedean, lanetik etxera autoz zihoazela tirokatuta.

■ **1984ko ekainaren 15a:** Miarritzeko Cafe de Haouko atarian bonba bat lehortu, eta larri zauritu zituzten Tomas Perez Revilla, 43 egunera hil zen Perez Revilla.

■ **1984ko uztailaren 10a:** Juan Jauregi Aurria, Bonifacio Garcia Muñoz eta José Luis Oliva Gallastegi zauritu zituzten Donibane Lohizuneko Consolation tabernaren aurkako erasoan, lehergailu bat botata.

■ **1984ko abuztuaren 5a:** Denek kooperatibaren aurkako atentatua, lehergailua jarrita.

■ **1984ko abuztuaren 23a:** Baionako Etxabe taberna merriletaz tirokatu, eta han ziren hainbat lagun zauritu zituzten.

■ **1984ko irailaren 21a:** Miarritzeko taberna bati erasoa egitera bidean Jean-Pierre Dauri eta Angel Vicente Garcia mertzenarioak atxilotu zituzten.

■ **1984ko azaroren 18a:** Christian Olaskoaga tiroz hil zuten Biriatiuko aparkaleku batean, eta haren anaia Claude zauritu.

■ **1984ko azaroren 20a:** Bilbon zuen pediatria kontsulatan lanean ari zela hil zuten Santi Brouard HASiko burua, tiroz.

■ **1984ko abenduaren 11:** Jose Ramon Lopez de Abetxukoren autoan bonba jarri, eta Juan Jose Iradi zauritu zuten Hendaian.

■ **1985eko otsailaren 1a:** Autoan lehergailua jarri zioten, eta zauritu egin zuten Xabier Mantrola, Baionan.

■ **1985eko otsailaren 5a:** Haren autoan lehergailua ez-tandarazita, larri zauritu zuten Christian Casteigts, Baionan.

■ **1985eko martxoaren 4a:** Baionako Lagunekin tabernan larri zauritu zituzten Gotzon Zabaleta eta Josu Amantes, tiroz.

■ **1985eko martxoaren 13a:** Getariko Briketena taberna barrura lehergailuak jaurti, eta tabernako jabeak, Michel, Martin eta Jean Philippe Ibarboure anaiak zauritu zituzten.

■ **1985eko martxoaren 26a:** Ziburuko Bittor tabernan zeudela, larri zauritu zituzten Ramon Basañez eta Jose Luis Calderon tiroka sartu ziren bi lagunak. Taberna barrura esku bonba bat ere jaurti zuten ihesean.

■ **1985eko martxoaren 29a:** Baionako Pyrenees taberna tirokatu zuten. Benoit Peces-taing bertan hil zuten, eta Kepa Pikabea, Jean Marc Mutio eta Jean Jacques Hum zauritu.

■ **1985eko martxoaren 30a:** Xabier Galdeano hil zuten Donibane Lohizuneko etxe atarian, tirokatuta. Egin egunkariaren sortzaileetako bat izan zen.

■ **1985eko ekainaren 14a:** Ziburuko Trinket Txiki tabernan zeuden bi lagun, Emile Weiss

eta Claude Doer, tiroz hil zituzten. Ihesean granada bat botatu zuten erasotzaileak taberna barrura, baita jendeari tiro egin ere.

■ **1985eko ekainaren 27a:** Santos Blanco Gonzalez Aitite errefuxiatu donostiara hil zuten Baionan, kalean zihoala tiro eginda.

■ **1985eko ekainaren 8a:** Juan Carlos Lezartua tirokatu eta larri zauritu zuten Ziburuko Bittor tabernako terrazan. Taberna berean egindako bigarren eraso izan zen.

■ **1985eko uztailaren 16a:** Fernando Egileorren aurkako atentatu saioa, Angelun. Bonba bat topatu zuen bere auto azpian.

■ **1985eko abuztuaren 2a:** Juan Mari Otegi Txato tiroz hil zuten Donibane Garazi inguruko errepede batean. Lanetik atera eta autoan zihoala tirokatu zuten.

■ **1985eko abuztuaren 31:** Dominique Labegerie tiro zauritu zuten Donibane Lohizun. Pertsona bat bere etxeko lehiora hurbildu, zer bait galdetu eta tiro egin zion.

■ **1985eko irailaren 4a:** Jose Arraztoaren aurkako atentatu saioa. Bonba bat jarri zuten haren autoan.

■ **1985eko irailaren 25a:** Baionako Monbar hoteleko kafetegia tiroz josi, eta barruan zeuden lau errefuxiatu hil zituzten: Joxe Mari Etxaniz Potros, Inaxio Asteasuñzarra Beltza, Agustin Irazustabarrena Legra eta Xabier Etxaide Eskumotza. Jean

lriarte ere zauritu zuten eraso berean. Lekukoek, erasotzaileei jarraitu, eta haietariko bi harrapatzea lortu zuten.

■ **1985eko abenduaren 4a:** Fernando Biurruaren aurkako atentatu saioa. Heletako bere etxeko atean lehergailua jarri zuten, baina hurajabetu, eta Poliziak indargabetu egin zuten.

■ **1985eko abenduaren 24a:** Robert Caplanne tirokatu zuten Miarritzen, Royal tabernatik atera berritan. Jasandako zauri larrien ondorioz hil zen, 1986ko urtarrilaren 6an.

■ **1986ko otsailaren 8a:** Baionako Batxoki tabernan zirela tirokatu, eta zauritu egin zituzten Karmele Martinez Otegi—Juan Mari Otegi Txato GALek hildako iheslariaren alarguna—, haren 3 urteko alaba Nagore, Juan Luis Zabaleta errefuxiatua, haren 5 urteko alaba Ainitze, eta Frederick Harnboure.

■ **1986ko otsailaren 13a:** Ramon Basañez tirokatu eta larri zauritu zuten, Donibane Lohizuneko La Consolation tabernan zela. Basañezek jasandako bigarren atentatua izan zen. Consolation tabernan eginiko bigarren eraso izan zen.

■ **1986ko otsailaren 17a:** Bidarra inguruko errepede batetik Baigorri aldera autoan zihoazela, tiroka hil zituzten Christophe Matxikote eta Catherine Brion.

■ **1987ko uztailaren 24a:** Juan Carlos Garcia Goena hil zuten Hendaian, haren autoan lehergailu bat ez-tandarazita.

bernadore zibil moduan, eta Julen Elgorriaga izan zen Gipuzkoakoa.

PSE-EEko karguetan, Bizkaiko idazkari nagusia zen Ricardo Garcia Danborenea, auzi honean guztian zeresan handia izango zuena gero.

Poliziari begira, Francisco Alvarez komisarioa zen Bilboko poliziaburua eta, ondorioz, MULC Borroka Antiterroristaren Aginte Bateratuko EAEko burua. Gero, 1984an, Espainiako Gobernu-ko Operazio Bereziatarako Kabinete-ko agintaritzak hartuko zuen. Eta Miguel Planchuelo komisarioak hartuko zuen Bilboko poliziaburu postua. Haren agindupean zeuden, besteak beste, Jose Amedo, Michel Dominguez, Julio Hierro eta Francisco Saiz poli-ziak. Gipuzkoako poliziaburua, berriz, Jesus Martinez Torres zen.

Hainbeste adar erakusten dituen argazki horri begira, argi ikusten da organigraman oso gora joan behar dela «terrorismo-aren kontrako borroka osotara gidatzen» zuten horren bila.

Ildo horretan, hainbatetan esan izan da X Jaun hori Espainiako Gobernuko presidente Felipe Gonzalez berazela. Adibidez, hori esan zuen Bizkaiko PSE-EEren buruzagi izandako Ricardo Garcia Danboreneak Garzonen aurrean Oñederra auzian 1997an egindako deklarazioan, aurretik kazetari-erdi adierazitakoa berretsis. Ordurako, Mareyren bahike- tagatik auzipetuta zegoen Garcia Danborenea. Haren arabera, «GAL gobernuaren ekimena izan zen, eta gobernu horren aitzindari-tzan hura babestu eta akuilatu zuten presidente bat zegoen. Go-bernuko presidentearen agindu zuzenaren pean egin ziren ekintza batzuk».

Kolore guztietako zikina
X-k, Y-k edo Z-k, norbaitek ekiteko agindua eman zuen. Eta Juan Alberto Peroteren paperetan ikusten da ez zutela denbora askorik behar izan. GALen sortze agiria 1983ko uztailaren hasiera-koa zen, eta urte bereko irailaren 28an, CESIDeko buru Manglanori

Christiane Fando
Abokatua

«Hona estatuko ordezkeri bakar bat ere ez zen agertu»

«Geroan jakin dut, eta ez da hurbilekoek emandako informazioa, kanpokoa baizik, Amedok bahitu nahi ninduela egun horretan, zepo bat jarri zidatela».
«Bakardadea da orduko oroitzapen handiena. Ezker abertzalea eta errefuxiatu mundua bakarrik zegoen GAL salatzeko, mundu guztiaren aurka».

Urriaren 10ean, elkartzitza osoa.
www.berria.info/GAL

jakinarazi zioten ETAko kideen kontrako erasoak hasiko zituztela Donostiako komandantziako guardia zibil batzuek. Ez hori bakarrik, ekintza horien paraleloan, estatuko beste segurtasun indarrek eta Frantziar kontratatutako mertzenarioek beste ekintza batzuk abiatuko zituztela ere bazioen agiri horrek.

Baina agiri horrek ez du esan nahi CESIDek ez zuenik horren berri. Hala, agiri horretan bertan, ekintza horiek CESIDen jarduera oztopatzen zutelako kezka aipatzen zen —jada planifikatuta zegoen CESID, eta helburu *erabakiorragoak* zituen—.

'GAL marroia'
CESIDek lan txukunagoa egiteko asmoa zuen nonbait, eta beste eragileen aldekarreko ekintza horretan oztupo izan zitezkeen kezka zuen, nahiz eta propio Ipar Euskal Herrian eta Frantzia Hegoaldean zabaltu zen Huron espioitza sareak bildutako informazio izan GALeko ekintzaileek euren lan zikinerako zuten oina-

rra nagusia. Hain zuten, Juan Alberto Perotekek koordinatzen zuten informazio bilketa hori AOME Lan Bereziatarako Talde Operatiboko buruzagi zen heinean. Horri guztiari, CESIDen GALeko parte hartze militarari deitu izan diote hainbat analistak *GAL marroia*. Sortze agiria delakoan ere, hain zuten, «bahiketa bidezko desagerarrazteak» aipatu aurretik azpimarratzen da informazioaren garrantzia: «Aurretiazko informazio eguneratu eta kalitatezkoa izatea beharrezkoa da. Horretarako izendatzen denak jomugan katalogo bat osatu behar du».

Informazio lanak egiteaz gain, parte hartu al zuen zuzenean CESIDek GALen ekintzaren batean? Ezetz esan zuen Perotek Alcala de Henaresko presondegi militarrean egindako idatzi batean: «CESIDeko kideak borroka aktibotik bazterrera uzteko erabakia borroka antiterrorista osotara gidatzen zuenak hartu zuten. Gertakariaren batean militarrik

(Hurrengo orrialdean jarraitzen du)

(Aurreko orrialdetik dator)

inplikaturak agertu ziren, eta, Frantziarekin gatazka politikoa sortzeko arriskua zegoenez, gutzia segurtasun indarren eremuan gelditzeko erabakia hartu zen, Guardia Zibilean eta Polizian, hain zuzen». Hurrengo urteetan planteatu ei ziren «berriz ere ekintza biolentoak zekartzatzen jarduerako», zioen Perotek, «baina hori ez da gaia une honetan».

CESIDek hartu zuen, dena den, GALen zigitua egiteko lana, Perotek aitortu duenez. Manglanok eman zion horretarako enkargua. Garzonen usteen arabera, Andres Casinellok eskatu zion CESIDI zigitua egiteko. Peroteren arabera, behin zigitua eginda, Barne Ministeriora bidali zuen CESIDek.

'GAL frantsesa'

Dena den, ez ziren CESID eta haren Huron sarea GALen jomugei buruzko informazioa bildu eta ematen zuten bakarrak. *GAL frantsesa* ere bazegoen. Poliziak ziren, Espainiak diruz erositakoak, jomugen inguruko informazioaren truke. Hala, Guy Metge superintendentea agertzen da, adibidez, Amedoren eta Sancristobalen deklarazioetan. Aireko eta Mugetako Poliziako (PAF) komisario zen Metge, eta Jose Amedok jarduten zuen batez ere harekin. Hainbat informazioaren arabera, Amedoren eskariz, Metgek errekrutatut zituena beste bi polizia frantses. Horietako bat Jacques Castets zen, Baionako inspektore nagusi izandakoa, zeinak erretreta hartua zuen. Bestea jendarme bat zen, Jean Louis delako bat.

Oraindik ere Jean Louis hori nor den argitzeko dago GALen in-

guruko zikinen artean. Hori bai, atxilotutako mertzenarioek maiz aipatu zuten Jean Louis, hainbat ekintzatan hark seinalatzen zuelako jomuga zuzenean. Adibidez, epaitegiek frogatutzat jo zuten 1986ko otsailaren 8an Amedo eta Dominguez hiru mertzenario portugesekin Irurera iritsi zirela, Jean Louis delakoarekin hitzordua egiteko. Gero, hiru mertzenarioak eta Jean Louis Hendaiatik trenez Baionara joan ziren arratsaldean. Han, jendarmeak lagunduta, hiru taberna «ikuska-tu» zituzten, Pyrenees eta Batxoki horien artean. Hura hobetsi ei

Jakes Bortairu

Oroit eta Sala-ko kidea

«GALek lagundu du Frantziaren jarrera aldaketa»

«Frantziaren konplizitatearen baten baten ino-koia izan zen ez bada kigu ere, gutxienez gerla ziklin hori egiten utzi zuten, Interes bat ikusten zuelako errefuxiatuen kontrako politika martxan emateko». «Kasu batean salbu, sekula ez da Frantziako Justizialaren aitzinean doslerrik ireki Frantziako polizia batzuen aurka».

Urrilaren 10ean, elkartzeketa osoa. www.berria.info/GAL

zuen Jean Louis delakoak. Batxoki tabernan zeudenen artean bereizketarik ez egiteko esan zien hiru mertzenario portugaldarrei —Figueiredo, Carvalho da Silva eta Ferreirari—, han zeuden bizardun guztiak zirela ETakoak. Jarraian, Jean Louisek armak eman zizkien, eta gaueko bederatzia aldera, hiru mertzenario portugaldarrek tiroz josi zuten Batxoki taberna, eta sei lagun zauritu, tartean 3 urteko Nagore Otegi eta 5 urteko Aimitze Zabaleta neskatokatu.

Ezer guixi ezagutzen da egiaz *GAL frantsesaren* inguruan. Jean Louis delakoa nor den ez da sekula argitu. Guy Metge 1985ean hil zen, poliziakideekin bazkari bat izan ostean, bere Audian errepide zuzen-zuzen batean zihoala istripua izan ostean. Jacques Castets ere hilda dago. 1993an hil zen, minbizi baten erruz, eta ordura arte inork ez zuen GALi buruz galdekatu.

GAL frantsesaren eta Frantziako polizien esku hartzeari buruz argitu gabeko beste gai bat ere badago. Behin baino gehiagotan, GALen ekintzengatik Ipar Euskal Herrian egindako atxiloketetan, mertzenarioen esku euskal errefuxiatuen argazkiak topatu ziren. Eta argazki horiek babesa eskatzeko tramiteetan errefuxiatuek administrazioari ematen zizkieten argazki berberak ziren.

'GAL berdea'

Guardia Zibilak GALen izan zuen esku hartzeaz hitz egiteko, 1983ko abuztura jo behar da. Jose Maria Velazquez Soriano guardia zibila aitortutakoaren arabera, bilerara batera deitu zuten, baina ez Gipuzkoako komandantzia, Enrique Rodriguez Galindoren etxean

1985eko irailaren 25a. Monbar taberna tiroz josi, eta lau errefuxiatu hil zituen GALek. DANIEL VELEZ

baizik. Intxaurrondoko etxebizitza batean bildu ziren dozena bat guardia zibil.

Han, Galindo komandantea ez zen itzulituruka ibili: «ETari lanbankadak emateko aukeratu gaituzte, baina ez orain egiten dugun eran, beste modu batean baizik. Frantziara pasatzea da kontua, baina ez legezko moduan, horrela ezin dugulako. Pasatu, eta han egin hemen egiten duguna».

Irailaren jada guztia prest zuten. Hilaren 26an, CESIDek Donostia-ko Guardia Zibilaren komandantzia zuen gizonak, Pedro Gomez

Nietok, elkarrizketa bat izan zuten Intxaurrondoko agintari ez nominal baina errealekin: Enrique Rodriguez Galindorekin.

Galindok ez zekiela, Gomez Nietok grabatu egin zuten elkarrizketa, eta gero CESIDera bidali. «Datorren ostegunean, taldeak ekin dezake?», galdetzen dio Galindok Gomez Nietori. Eta azken horrek zalantza agertzen dio Intxaurrondoko buruari. «Ea, nire komandantea: zer irabazi dauzkagu honek zerbaiterako balio duela? Esan nahi dut, nire komandantea: guk, hara joan, eta

Ilun-ikarak

Gerra zikina ezaguna izan arren, GAL izan da horren atalik odoltsuena azken 80 urteotan Ipar Euskal Herria joan diren euskal iheslarientzat.

Aitor Renteria

Francoren heriotzaren ondorengo aldaketek aldi laburrerako hustu zituzten Espainiako espetxeak, baina sekula ez ziren sorterrira itzuli iheslari politiko guztiak. Espainiako presondegiak betetzen joan arau, gero eta gehiago ziren Ipar Euskal Herriko karririk hegoaldeko ahoskeraz, askatasun egarritz betetzen zituzten iheslariak. Gazteak ziren, eta adinaren kemena karriketaren nabaritzen zen. 80ko hamarkadaren hasieran tapenean ehunka ziren Ipar Eus-

kal Herrietan, zenbaketa edo errollariek ez zuten arren.

Arrats apalean, iheslari taldeak ohikoak ziren alde zaharretan, Baionan bereziki. Asteburuetan, haiek ikustera zetozen senide eta lagunak handitzen zituzten taldeak. Poteoa existitzen ez zen hiri horretan, 10, 20, 30 pertsonak osatzen zituzten taldeak aruntak ziren asteburuetako poteoetan. Karririk giroa bestelakotzen zuen. Lapurdi barnealdeko, Nafarroa Behereko eta Zuberoako jendea ere erakartzen zuen giroak. Manifestazioen aitzakian, edota egun-

Iheslariak Baionan 1984ko irailaren egindako manifestazio bat. D. VELEZ

pasan, jende ugari biltzen zen, bereziki Hendai, Ziburua, Donibane Lohizune, Miarritze eta Baionan. Baionan Ttipian bereziki. Arrunta zen haien presentzia. Francoren ondorengo kontrako borroklari gisa ikusten zituzten oro har. Errefuxiatuek, Hego Euskal Herriko aipamenean, babes politikoa eskatzen zutelako. Ipar Euskal Herriko jendeen hitzetan,

iheslariak bereizten zituena ez zuelako babesa, Poliziatik eta torturatik ihes egin izana baizik.

GAL agertu zen. Bahiketa, hurbileko tiroketa edo urrutitik jaurtiketako tiroa. Balizko heriotza mota guztiak aipatzen zituzten iheslariak. Babesteko aukera guzti, ordea. Iheslariak babes politikoa eskatzen zuten Baionako Suprefeturaren. Babes politikoa kude-

atzen zuen OFPRA erakundeak ezezkota ematen ziren hilabeteen buruan, eta urteak pasatzen ziren kasua sakonean aztertu arte. Anartean, iheslariak Recepise izeneko agiriak zituzten, sei hilabeterako (salbuespenak), hirurako (gutxiak) eta hilabetekoak (gehienek). Hiru argazki eman behar zituzten suprefeturaren, aldira. Helbidea agertzen zen agiriaren.

Zeuzkaten elementu bakanak baliatzen hasi ziren iheslariak, hala nola suprefeturaren emandako argazkian ohiko itxura ez agertzea, edota helbide bat eman eta bertze batean bizitzea. Anitz ziren Ipar Euskal Herrian, gela bat edo bi zeuzkaten arren, administrazioari begira hamar edo hoge iheslari zituzten etxeak.

Familien kasuan, egoera larriagoa zen. Ikastolara eraman behar zirelarik haurrak. Etxea eta ikastola ez ziren mugitzen, eta aterabide bakarra ibilbidez aldatzea zen. Hirietan, nekez, baina egin zitekeen. Herri txikietan, aldiz,

pertsona bat paretik kenduko dugu. Hori gutxienekoa da. Zuk jakingo duzu horrekin zer irabazten dugun. Zuk badakizu ETAn hamar kide gehiagok izena ematea dela horren ondorioz lor dezakegun gauza bat. Pentsatu al da honi zein publikitate eman? Ze estaldura publiko emango diegu hedabideei?». Galindoren erantzuna motza izan zen: «Bater ez. Batera ez». Gomez Nietok: «Eta jendeak zer pentsatuko du?». Galindok: «Jendeak pentsa dezala nahi duena. Guk ez dugu txintik esango». Gomez Nietok zalan-

zatan jarraitzen du: «Adibidez, horrek ez du ekarriko eurak berak paretik kentzea? [joatea]. Aukera horrentzat ere badu erantzuna Galindok: «Jakina, gutxien espero dutenean, beste kolpe bat presatuko dugu hiru hilabetera, bost hilabetera... eta bigarren kolpea emango dugu. Gero, zazpi hilabetera, hirugarren kolpea. Eta gero, urtebetera edo komeni denean, jomuga bati buruzko informazioa dugunean... gurea da haien gainean eurek gure gainean ekiten duten modu berean ekiten, ezer errebindikatu gabe».

Elkarrizketa horretan agertzen zituen zalantzak CESIDen ere agertu zituen Gomez Nietok. CESIDeko Manglanok irailaren 28an «ekintzen berehalakotasuna» aipatu zasetako mezuan zalantza berberak agertzen dira. Ez dira inola ere planeatutako ekintzen zuzentasunari buruzkoak, ez, egokitasunari buruzkoak baizik. Estatuko segurtasun indarren ekintza horiek kezka iturri dira, CESIDen jarduera —«oztopatu» dezaketelako —«jada planifikatuta zegoen CESID, eta helburu erabakiorragoak zituen»—.

Zalantzak zalantza, badirudi ez zela arazorik izan Galindoren asmoak bete eta GAL berdearen lehen ekintza abiatzeko. Pedro Gomez Nietok Juan Alberto Perotekin izandako elkarrizketaren transkripzioa irakurrita dakigu Lasa eta Zabala nola hil ziren: «Hori bi tiro buruan izan ziren», azaldu zion Gomez Nietok Peroteri. «Bi tiro eta kaputxarik eta ezer gabe?». «Ez, ez, bi tiro izan ziren». Perotek: «Alegia, hil egin zituztela, kontua ez dela hil egin zitzaizkiela». Gomez Nietok: «Bai zera, bai zera... Hori, lehendabizi bi hobi egitera behartu zituzten, bi hobi eginarazi genizkien».

1995eko martxoan identifikatu zituzten 1985eko urtarrean ehiztari batek Bussoten topatutako bi gorpuak. Lasa eta Zabalarenak ziren. Haien heriotzaren gaineko ikerketa zabaldu zen Auzitegi Nazionalan. Lehen ikerketek jada Intxaurren seinalatzen zuten, eta, 1995eko irailerako, Peroteren paperekin jada hilketekin zuzenean lotzen zituzten Galindo eta Julien Elgorriaga Gipuzkoako gobernadore zibila. Beste hiru guardia zibil ere, Angel Vaquero Hernandez, Enrique Dorado Villalobos

Elgorriaga eta Galindo, Oñatin, 1987ko uztailean. DIRTY WAR CLEAN HANDS

Daniel Velez

Argazkilaria

«Pannecauko atentatu kopurua duen kalerik ez da»

« Frantziaren engal- mendua ere sakonki ikertu behar da. Nork zer egin zuen, eta Jean Louis B. horen nortasuna argitu. «Entzuketek erakusten dute GALeko mafiosoek uste zutela immunitate osoa zeukatela. Frantziako Poliziak zailtzen zituela eta behar bada salhestu zitezkeela atentatu batzuk».

Urriaren 10ean, elkartzeketa osoa. www.berria.info/GAL

eta Felipe Bayo Leal, auzipetu eta kondenatu zituzten Lasa eta Zabala bahitu eta hiltzeagatik —ez torturatzeagatik—, zeresan ugari eman zuten epaiketa batean. Gomez Nieto hasieran auzipetu bazuten ere, gero atera egin zuten prozeduratik, Espainiako Gobernuak CESIDen paperak ukatu ostean.

Bayo Leal eta Dorado Villalobos guardia zibilen ekintzei jarraiki, GAL berdeak beste lau ekintzatar iristen gara, batzuetan argiago bestetan baino, Jose Maria Velazquez Soriano guardia zibileren testigantzen arabera. Hala, hark epaileei kontatutakoaren arabera, Intxaurren Informazio Zerbitzuan jakina zen eta hizpide Pedro Gomez Nietok eta Dorado Villalobosek hil zutela Ramon Oñederra Kattu (1983ko abenduan). Gurmindo eta Perurenaren hilketan parte hartzea ere egotzi zion Baltasar Garzon epaileak Bayori eta Doradori, baita

(Hurrengo orrialdean jarraitzen du)

abantzu ezinezkoa. Nahiago zuten, ahal izanez gero, bertze norbaitek eramatea ikastolara. Horrela ez zuten atentatu arriskurik. Gurasoen kezka, haurrek nola biziko zuten gerora tentsioa, nolako ondorioak utziko zizkien.

Egoera prekarioan, etxebizitza merkeak atzeman behar zituzten iheslariak, eta ingurua mugatua zen. Baiona Tiipian, Baiona Zaharrean edo Santagurutzan Zup izenez ezagutzen den auzoan biltzen ziren gehienak. Lana izateak bizimodu lagun zezakeen, baita ere bizia arriskuan ezarri. Gutxi ziren lantegi berean ari ziren iheslariak; gehienak sakabanaturik ari ziren. Gutxiago ziren autoa zeukatenak. Atentatuen arriskuak babesa antolatzerantz bultzatu zituen. Horrela, goizean goiz hasita, iheslariak errondak egiten zituzten lana zeukaten iheslarien etxetatik, auto susmagarrikkedo ba ote zebilen ikusteko. Aitzinetik auto azpian lehergailurik ote zegoen begiratu behar. Eman

zezaketen babes bakarra, haien presentzia. GALekoak inguruan baleude, babesa eman nahi zuten horiek ziren jomugan. Egunero bi aldi izatzen, goiz eta arratsalde.

Eguneroko bizian, gauza sinpleak arrisku bihurtzen ziren. Familiarekiko lotura, adibidez. Familiari deitu ahal izateko, telefono publikoak baliatu behar. Familiak lanean, deitzeko tenore gauza zen. Ipar Euskal Herrian aspalditik, arratsalde bukaerak karrikak soildu ditu. Orduan gehiago. Telefono publikoak gutxi ziren, gehienetan plaza erdian edo karrika erdian. Telefono kabinak argia ziren. Edozein herritarrentzat babesa zatekeena arriskua zen iheslariarentzat. Gauze animaliak ehiatzeara bezala zen haien zati.

Jean Pierre Cherid GALeko kidea prestatzen ari zen lehergailuak eztanda egin ziolarik hil zen. Hiru hilabeteren buruan, GALek motor bat leherrarazi eta iheslari bat hil eta bertze bat zauritu zuten, hura hiltzeko teknika alda-

keta baino gehiago izan zen iheslariarentzat. Haien pasaian edozein auto edo motor leher zitezkeen. Iheslariak harrapatzeko aitzakian, arriskuan ziren ere haien familia eta lagunak. Denborarekin, anitzek aitortu dute aitzakiak ematen zizkiotela familiari ez joatela Ipar Euskal Herrira. Edo berderen, bisitak bakandu zituztela. Alia, anitzek ez zuten lanik, ez diru ituririk. Hego Euskal Herriatik emandako laguntza, familia eta lagunena, zuten etxea ordaintzeko eta jateko baliabide bakarra. Karrika erdian auto bat geldituz ikusi eta bertatik janaria ateratzen ari zirela ikustea aski zen barnean iheslariak bizi zirela jakiteko.

Herrian bizi, herrian hil

GAL ez zen aski izan iheslariak karrikatik ateratzeko. Irizpidea argi zuten iheslariak, eta adierazten zuten hitzez. Herrian bizitzeko eskubidea aldarrikatzen zuten, eta, arriskua izanik ere, en-

gaiamendua, politikoa zein pertsonala, atxiki nahi zuten. Biltzeko ohiturak arriskuak areagotzen zituen. Leku zehatzetan elkartzen ziren, eta horrela ulertzen da atentatu gehienak, hildako gehienak eremu oso txikian gertatzeak.

Presioa, arriskua, haizeak zera biltzen. Ostatu batzuetako nagusiek otoi gehiago ez sartzeko eskatu zieten iheslariari, batzuetan barneraino sartzeko, kanpotik ez zitzuten ikus. Edota haiek sartzeko kanpoko ateak itxi. Abertzaleak eta euskaltzaleak biltzen zituzten elkarrekin ere baziren, Baiona Biltzokoa. Ateak beti zuden itxirik, eta, ezagutu ezean, barneko nehorik ez zuten atea irekiko.

Presioak aldaketa sakona eragin zuten gizartearen. «Bakean» bizi zen jendeak ez zuten ulertzen atentatuen arrazoia. Zuhurtziak agintzen zuten iheslariak ibiltzen ziren tokietatik ez ibiltzea edota iheslari taldeak zeuden ostantuetatik aldentzea. Kontrako norabi-

dean, elkartasun keinuak ere indartu ziren eta anitz izan ziren, Anai Artea lekuko, iheslariak etxea eta babesa eskaini zietenak.

GALek ez zuten lortu iheslariak karrikatik ateratzea, baina bai GALen ondorioz Frantziak hartu zuten erabaki politikoa. 1984an hasi ziren deportazioak, 1984an hasi ziren estradizioak gauzatzeko. GALen bukaerak berehalako kanporatzeak ekarri zituen. Heriotza arriskuak ez zituen karrikak hustu. Berehalako kanporatzeak, bai. Eta hori ulertzeko arrazoia argi azaltzen zuten iheslariak. «Indarrean jarri zirelarik berehalako kanporaketak Poliziaren esku uzten gintuzten, eta bagenekin torturatuak izan gintezkeela». Torturaren beldurrak eteko murrutan ixtera behartu zituen, bakoitzaren gogoan karrikara ez ateratzeko agintzen zion jendarmeari tokia eginez. Aldian aldi egiten zituen atxiloteta eta kanporaketak sarekada masibo bihurtu zituen Frantziak.

(Aurreko orrialdetik dator)

Olaskoaga anaietako bat hiltzea eta bestea hiltzen saiatzea ere.

Dirudienek, olaskoagatarrak beste bi pertsonarekin nahastu zituzten. Ez zen *GAL berdearen akats* bakarra izan. Velazquez Sorianoaren arabera, 1984ko martxoan hil zuten Jean Pierre Leibarena ere *akatsa* izan zen. Velazquezi Gumersindo Hernandez guardia zibilak esan zion ekintza hori egiteko dirua eta armak Hernandezek berak eta Navasces enpresaburuak eman zizkietela mertzenario ultraeskuindarrei.

Eugenio Gutierrez Salazar *Tigre*-ren hilketa ere *GAL berdearen* lot daiteke, Pedro Miguel *Txofo* isilmandatariaren arabera Lasa eta Zabalarri ateratako informazioek eman zutelako ekintzarako bidea. *GAL berdearen* soilik ez, *GAL marroiarekin* ere lot daiteke, frankotiratzaileak hilketarako erabilitako arma CESIDekin zuzenean lot daitekeelako.

Dena dela, Oñederra, Gurmindo-Perurena eta Olaskoagaren kasuak bateratzen zituen auzia 2003an itxi zuen Baltasar Garzonek. Eta, horrela, *GAL berdeak*, Guardi Zibilak, bere kideetako lau soilik ikusi zituen epaitegietan zigortuak —ordurako jada jenerala zen Galindo eta haren gizon Vaquero, Dorado eta Bayo— eta haiek, Elgorriaga gobernadore, kasu bakarregarengatik, gainera, Lasa eta Zabalarengatik.

Galindoren gaitetik, Jose Antonio Saenz de Santamaria jenerala Guardia Zibileko burua eta haren bigarren Andres Casinello jenerala GALen zigiluren kontuarekin soilik inputatu zituzten, eta zigortu ez. GALen ekintzen zerrendatik zeintzuk gehiago izan ziren *GAL berdearenak*? Ezin jakin, estaturen estoldetan galtzen baitira informazio gehienak.

'GAL urdina'

GAL berdearen ia aldi berean jaio zen *GAL urdina* edo Poliziarena. 1995eko apirilko auto batean Baltasar Garzonek aipatzen duenez, berak hasieran *GAL zuria* deitzen ziona Donostiako Londres hotelean sortu zen, 1983ko irailaren 24an. Gerora ere, data horiei buruz hitz egiten du Garzonek, GALen sorrera leporatzen dienean orduko Bizkaiko gobernadore zibil Julian Sancristobal, Bizkaiko PSE-EEko buru Garcia Danborenea, Bilboko poliziaburu Francisco Alvarez eta Informazio brigadako buru Miguel Planchuelori.

Auzipetuta zeudela, laurak aipatuko zituzten gaitetik zeudena, hot, Rafael Vera Estatu idazkaria eta Jose Barrionuevo ministroa. Baina, argitasun bila, beharra joan behar da, Alvarez eta Planchueloren gizonengana, Jose Amedo, Michel Dominguez, Julio Hierro eta Francisco Saiz poli-
ziengana.

CESIDeko paperetatik uler daitekeenez, «egitear zeuden ekintzei» buruz Manglanok jasotako mezua irakurrita, Jose Maria Larretxearen bahiketa saioa izan zen *GAL urdinaren* lehen ekintza, polizia komisario batek eta hiru GEOk egindakoa, hain zuzen, *GAL berdearen* lehen ekintza (Lasa eta Zabala) gertatu eta bi egunera.

GAL urdinaren ezaugarrietako bat mertzenarioen erabilera izan zen; mertzenario frantses, portugaldar eta espainiarrak erabili zituzten mugaz iparraldeko lanak egiteko, eta Espainiako Polizia mugaz hegoaldeko arduratzen zen.

Mertzenario haietako batzuekin batera, Amedo eta Dominguez izan ziren *GAL urdinaren* katea askatzeko giltza nagusiak. Consolation tabernan egindako erasoan (1996ko otsaila), momentuan harrapatu zuten Paulo Pontes Figueiredo mertzenario portugaldarra, eta hark eman zuen Amedoren izena. Eta Auzitegi Nazionala hura eta Michel Dominguez ikertzen hasi zen.

'Marey auzia'

Batzoki eta Consolationeko ekintzen gaitik Amedok eta Dominguezek 108 urteko kartzela zigorra jaso aurretik, Frantziar Jean Pierre Echaliere eta Mohand Talbi epaitean ari ziren Segundo Mareyren bahiketarengatik, eta jada haiek aipatu zuten Pepe polizia espainiarra (Amedo).

Espainian, *Marey kasua* abian bazen ere, bultzada handiena 1994ko amaieran hartuko zuen, Amedo eta Dominguez hitz egiten hasi zirenean —kartzelan uste baino denbora gehiago egi-

Antonio Rubio

Kazetaria

«Kazetarien ikerketak Poliziaren aurretik joan ziren»

«Eldentziak dio prentsa lritsi zen lekura ez zela poliziarik lritsi. Baina zer da polizija? Nagusiki dituen gizon bat, antolaketa politiko pean...». «Argitaratu den guztiala baina puzzle osatuago bat dauka-guk. Baina kazetariak aurkeztu behar duenak izan behar du epal batean 'frogatutako gertaeren' modukoa».

Urtaren 10ean, elkartzeta osatu. www.berria.info/GAL

Christophe Matxikoteren gorpua, auto barruan. Bildarra, 1986ko otsailaren 17a. DANIEL VELEZ

ten ari zirela—. Euren goikoak inplikatu zituzten, eta haiek —Sancristobal, Garcia Danborenea, Francisco Alvarez eta Miguel Planchuelok—, lehen esan bezala, Vera eta Barrionuevorenana zuzendu zuten hatza, zenbaite Felipe Gonzalez ere aipatu zutela.

Gainera, Mareyren bahiketak (1983ko abendua) betetzen zituen GALen sortze agiria delakoan ekintzei buruz agertzen ziren hainbat ezaugarri: «Bahiketa bidez desagerrarazteko» asmoz egin zuten hasiera batean, baina, okerreko pertsona bahitu zutenez, hura hiltzea ez zen komeni.

1996ko maiatzean, jada Auzitegi Gorenean zegoen *Marey auzia*, eta Eduardo Moner epaileak Felipe Gonzalez ez auzipetzea erabaki zuen. Bi hilabete lehenago utzi zion Gonzalezek Espainiako presidentea izateari, PPK hauteskondeak irabazi ostean.

1998ko uztailan emango zuten *Marey auziaren* epaia Auzitegi Gorenak. Amedo, Dominguez eta mertzenarioek jasotakoetatik aparte, hura izango zen *GAL urdina* zigortzen zuten epai bakarra. Jose Barrionuevo ministroari eta Rafael Vera Estatu idazkariari hamarna urteko kartzela zigorra ezarri zieten, baita Julian Sancristobal ere. Baina, ezbairek gabe, Barrionuevo eta Vera ikur garrantzitsuak ziren, eta horren erakusgarri Espainiako Alderdi Sozialistako hainbat kargudunek, Gonzalezek barne, haiek kartzelara sartzea babestu izana. Irailan kartzelan sartu, eta abendurako kalean ziren, Espainiako Gobernuaren indultu partzial bati esker. Gero, 2001ean, Konstituzionalak haien helegiteak baztertu eta emandako epaiarekin berriz ere kartzelara sartu zituzten, baina hamar bat ordurako soilik, berehala eman zitzaielako hirugarren gradua.

GAL berdeak mertzenarioak erabili zituen ez dago argitzerik. Eta hainbat ekintza *GAL urdina*

ren eta haren mertzenarioen lanak izan ziren ere ezin da baieztatatu. Zenbait mertzenarioi kartzela zigorra ezarri zieten, bizi osorako batzuetan Frantziar. Egun, Ismael Miquel (Espainian) eta Jean Philippe Labade (Frantziar) dira kartzelan jarraitzen duten GALeko mertzenario baka-

rrak. Non kokatu GALen ekintzen artean osotara Hego Euskal Herrian egin zen hilketa bakarra, Santi Brouardena? 1984ko azaroan gertatutakoa oraindik auzibidean dago. Bi hiltzaileetako bakarra izan zen kondenatua: Rafael Lopez Ocaña mertzenarioa, Juan

CESID: «Ekiteko modu gomendagarriena bahiketa bidezko desagerraraztea da»

Galindo: «Frantziara pasatzea da kontua. Pasatu eta han egin hemen egiten duguna»

Jose Rodriguez Diaz *El Francés* arma trafikatzailerekin batera —hark eman zizkien armak—.

Bigarren epailetan, Amedo, Rafael Masa guardia zibil ohia eta Luis Morcillo ere auzipetu zituzten. Lopez Ocañaren arabera, Morcillo zen Brouard hil zuen beste mertzenarioa. Baina Morcillo, Masa eta Amedo absoltu egin zituen Bizkaiko Auzitegiak. Aurten, hirugarren aldiz zabaldu da auzia, Morcillok bere burua Brouarden hiltzaileatzat aurkeztu zuen ustezko grabazio batzuk agertu ondoren. Hala ere, berriz itxi da auzipetzerik gabe, nahiz eta azken erabaki horri helegitea jarria zaion.

Eratat itxi gabe dago GALen azkenztat jotzen den ekintza ere, Juan Carlos Garcia Goenaren 1987ko uztailako hilketa. Lohi artean nonahi eta uneoro agertzen

diren Amedo eta Dominguez auzipetu zituen Garzonek Garcia Goenaren hilketarik, baina absoltuak izan ziren. Aurretik, Auzitegi Nazionalak uko egin zion haien buruzagiak auzipetzeari.

Amaiera

Ekintza horretan deigarria da aurreko ekintzetatik, Christophe Matxikote eta Catherine Brionen hilketatik, urte eta lau hilabete pasa zirela. *Amedo: El estado contra ETA* liburuan Melchor Miallases eta Ricardo Arquesek dioenez, haritik tiraka haiengana iristen ari zen prentsa-erresioa zuten gainean Amedok eta Dominguezek, baita atxilotutako lehen mertzenarioen akusazioak ere. Eta uste zuten goikoek bazterrean utzi zituztela, GALen sorrera eurrei leporatuta.

Beraz, Matxikote eta Brionek izan behar zuten, berez, GALen azken ekintza; 1996ko otsailaren 17an hil zituen biak GALek, Bidarraiko errepede batean. Egun gutxi, 11 igaro ziren Baionako Auzitegian ustezko lau ETAkideren kontrako auzia abiatu zenean. Frantzia, erabateko presazko prozeduraz, iheslarik Espainiaratzen ere hasi zen.

Frantziak errefuxiatu egi eman zien babesaz Felipe Gonzalezek 1983ko azaroan Espainiako Kongresuan azaldutako asmoak bete ziren: «Borondate irmoa dugu egoera paradoxiko hau amaitzeko», esan zuen Gonzalezek, gerra zikinaz eztabaida inplizitua zabalduz Kongresuan.

Euskadiko Ezkerrako diputatu Juan Maria Andresek erantzun zion: «Ez zaitzete erori, eta espero dut ez zaretela eroriko gerra zikinaren tentazioan; ilegaltasuna gaizkileen jabetza da. Estatu demokratikoa beste muga batzuen barruan mugitzen da; eta muga horiek ez dira gainditu behar, errespetatu egin behar dira». Zikin artean ikusten da batzuek gainditu zituztela mugak.

Estoldetan mamitutako estrategia

Iheslariak kriminalizatzea eta Frantzia haiek kanporatzeko presionatzea izan ziren GALen jardueraren helburu nagusiak. Biak lortu zituen, baina baita nahigabeko ondorio bat ere.

1986ko abuztua. Koldo Dobaran erabateko presazko prozeduraz Espalinaratua izan zen. DANIEL VELAZ

Iñaki Pexzarroman

1986an bi gertakarik eraman zituzten GAL sortu eta antolatu zuten Espainiako Estatuko aparatuko buruak helburuak beteta zedela egiaztatzen. Iritsi zen unea izua gelditzeko. Gerra, nola bait esatearren, irabazita zegoen. Frantziako Justiziak bost urteko zigorra ezarri zien euskal iheslari kolektiboko lau kideri—Isidro Garalde *Mamarru*, Juantxo Lasa Mitxelena *Txikiardi*, Agustín Bergaretxe eta Juan Ramon Martínez de la Fuente *Txori*—gaizkile taldeko kide izateagatik. Lehen aldiz epaitu eta zigortu zituzten euskal iheslariak. Horrekin batera, ordura arte erabili gabeko formula bat ezarri zuten Frantziako Poliziak iheslariak: erabateko presazko prozeduraz Espainiako Poliziaren esku uzten hasi ziren.

Bukatu zen *santutegia*. Espainiako Poliziaren begitun iheslariak ordura arte Iparraldean bizi izan zuten babes egoera jasangaitza puskatua zen betiko. GALen helburuak beteta zeduten. Francisco Letamendia *Ortiz* EHUKo irakasle eta politikari ohiairen arabera, bi izan ziren 1983an Espainiako Estatuko egiturak GAL sortzera eraman zituzten helburu nagusiak: batetik, errefuxiatu estatutua galtzeko xedez, euskal iheslariak kriminalizatzea; eta, bestetik, tentsioa sortzea Ipar Euskal Herrian, Frantziak ulertzeko normaltasuna berreskuratzeko beharrezkoa izango zuela iheslariak kanporatzea. «Bi helburu horien inguruan badago nahiko adostasun bat ezker abertzaleak, EAJk eta Espainiako prentsak egiten zuten analisisen artean». Baina *Ortiz*-k beste helburu bat ere azpimarratu du, Juan Alberto Perote Espainiako zerbitzu sekretuetako koronelak behin esandakoa aintzat hartuta: «Gobernuak baretu egin nahi

zuen Polizietan, Guardia Zibilean eta armadan zegoen tentsioa. Nola? Hiltzeko baimena emanaz. Horrela lortuko zuten 1981eko otsailaren 23koaren moduko estatu kolpeetatik aldentzea».

1982tik etengabe joan zen okertzen euskal iheslariaren egoera Ipar Euskal Herrian, François Mitterrand presidente sozialista boterera iristearrekin batera. 1984ko urtarrilaren hasieran sarekada erraldoi bat jarri zuen martxan Frantziako Poliziak, ehun etxebizitza baino gehiago miatu, dozenaka lagun atxilotu eta hamar lagun deportatuta. Urte berean Frantziako Senatuak ohartarazi zuen euskal iheslariak desegonkortasun iturri bat zirela. Urte horretako irailean Frantziako Kasazio Auzitegiak hiru iheslari-

ren extradizioa eta lau deportazio ontzat jo zituen, ordura arte Ipar Euskal Herria iristen ziren ETAko kideek jasotzen zuten iheslari estatutua bertan behera utzita.

Frantziako iritziz publikoa aldatzen ari zen. Libanoko eta Ekialde Hurbileko gatazkaren ondorioz, hainbat atentatu izan ziren Frantziara—haietako batzuk oso larriak—, eta horrek psikosiko moduko bat sortu zuen «terrorismoarekiko», Letamendiak berak gogoratu duenez. Giro horretan, iheslariaren babesa gero eta zailagoa zen. Lehen berehalako kanporatzeak hasi bitartean 33 euskal herritar deportatu zituzten Frantziak, hiru extraditatu, 56 iheslari iri derrigorrezko egoitza ezarri zien eta beste 70 laguni hainbat departamentutan egoteko debekua ezarri zien.

Letamendiak gogoratu du Espainiaren egoera ere aldatzen ari zela nazioarteko eta Europako testuinguruan. Europako Ekonomia Erkidegoan (EEE) sartu zen, eta hainbat arlotan Frantziaren eta Espainiaren interesek talka egiten zuten, ardogintzan, arrantzan eta beste hainbat kontutan. Euskal iheslariak truke txanpon bilakatu ziren bi gobernuen arteko negoziazioetan.

Frantziaren esku hartzea

Zenbateraino zegoen sartuta Frantziako Gobernuak GALen? Iñaki Esnaola HBko bozeramaile eta abokatuaren arabera—garai hartan zuzenean lan egiten zuen Esnaolak Ipar Euskal Herriko iheslariekin—, bi estatutak zuden gai honetan sartuta, Frantziaren kasuan ez ekintzak prestatzen, bistan denez, baina bai ezikusariarena egiten: «Estatu ekintzetan, zuzenean edo zeharka, bere elementu guztiak parte hartzen dute. Garai hartan, PSOEk eta bere gobernuak parte hartu behar zuten, beraiek baitzuten Espainiako Estatua zuzen-

tzen zutenak. Gainera, europar sistemari oro har kalte egiten zion gai bat zenez, Frantziak ere parte hartu zuen, arazoa bukatzea interesatzen zitzaizolako». Azken finean, Esnaolak uste du Espainiak eta Frantziak «ekintza politiko-militar bat» osatu zutela, eta haren besoak alderdi politikoak, Eusko Jaurlaritza, bi estatutak eta GAL izan ziren.

Frantziako hainbat epaile harietatik ez tiratzeaz gain, GALekin kolaboratzeko zantzuak zituzten pertsonak kargurik gabe uzten ari ziren garai hartan. Alabaina, 1984ko bukaeran GALen atentatuen bigarren fasea hasi zela esan du Letamendiak, aurrekoa baino are «gogor eta krudelagoa». Orduan, euskal gatazkarekin zerikusirik ez zuten Frantziako herritarrak kolpatzeari ekin zion GALek. Helburu garbi batekin, Letamendiaren arabera: Frantziaren gaineko presioa handitzea, iheslariak kanporatzea beste biderik ez uzteraino.

Berehalako kanporatzeak sistematikoki ezartzearekin batera, ordura arteko dinamika aldatu egin zen: ETAren atentatuari GALen atentatu batek erantzun beharrean, Frantziako Poliziaren operazio eta kanporatze bat hasi zitzaion erantzuten, Letamendiak gogoratu duenez. Hor hiru garren fasearen hasiera ikusten du EHUKo irakasleak, Jose Amedo eta Michel Dominguez GALeko kideak auzitegitara bidean jarri zituena.

1980ko hamarkadaren amaieran 108 urteko espetxe zigorra ezarri zuten, eta Espainiako Gobernuak diru asko eman zien bere senideei ahoa itxita eduki zitzeko. 1990eko hamarkadan, berriz, PP gobernura hurbiltzera zihoala ikusita, eta alderdi horren promesak jasota—espetxetik berehala irtegan zirela, adibidez—*El Mundo*-ri elkarrizketak eman zizkion Jose Barrioueno Barne mi-

nistroaren talde osoa GALekin nahastuz.

Zoru etikoa

GALek lortu zituen bere helburuak: Frantziak euskal iheslariak kanporatzeari ekin zion, eta ETArekin zerikusia izateagatik Ipar Euskal Herria jotzen zuten militante politikoek ezkatutu behar izan zuten atxilotu ez zitzaten. Baina, hala ere, bestelako ondorioak ere izan zuten, Letamendiak nabarmendu duenez: «Zuzenbide estatua erabat zikinduta geratu zuten, krudeltasun handiko jardueraren ondorioz, eta horrek oraindik ere itzal luzea uzten du gaur egun hainbeste aipatzen den zoru etikorekin eztabaida horretan».

Iñaki Esnaolaren arabera, GAL estatu gaia izan zen, ETA amaiztera zuzendua. Horretan Espainiako Estatuak eta PSOEk parte hartu zuten. «Bestalde, eta, ia aldi berean, EAJ-PSOEren arteko akordioak Euskal Autonomia Erkidegoan zeduten gainontzeko alderdi politikoekin batzera eraman zituen, ezker abertzalea isolatzeko helburu bakarrekin. GALek alde batetik eta frantziarren ekintzak beste aldetik, erakunde armatua bukatu nahi zuten». Laster bideratu ziren ETAren eta gobernuaren arteko elkarrizketa politikoak ere—Arjelgo saioaren porrotarekin amaitu ziren—erakunde armatua amaitzeko norabide horretan ikusten dituzten Esnaolak.

GALek eduki zuten beste ondorioak ere: Felipe Gonzalezen edo *felipismoaren* aroaren amaiera. Horretan PPK zukutu zuen GAL, bere aldeko interesetarako. PSOE gerra zikinarekin lotzen zuten harria binstaratu zuen *El Mundo* egunkariaren bidez, eta, Letamendiaren arabera, hitzarmen batera iritsi zen Gonzalezekin: «Bere aurkako zantzuak ez agertzea eskaini zioten, betiere politika uztearen truke».

Jose Felix Azurmendi

'Egiri'-eko zuzendaria ohia

«Gonzalez da arduraduna, baina ezin da frogatu»

«Sozialistek ez zuten konplexurik. Felipe Gonzalezek esaten zuen 'A mi los militares no me dan otro golpe' (niri militarrek ez didate beste kolpe bat egingo). ETAren ekintzek estatua kolokan jarri zuten, eta Gonzalez edo zer egiteko prest zegoen militarrek baretzeko».

Urriaren 10ean, elkarrizketa oroa www.berria.info/GAL

Gerrazikinak etendako bizitzak

Lasa eta Zabala gazteen bahiketarekin hasi zuen GALEk bere ibilbidea, eta, orotara, 27 lagun hil zituen ia lau urtean.

Ainhoa Sarasola

Tolosako bi gazteren bahiketarekin hasi zuen GALEk bere ibilbidea, eta Tolosako beste gazte baten hilketarekin amaitu. 1983ko urriaren 16an bahitu zituen Joxean Lasa eta Joxi Zabala errefuxiatu gazteak —ondoren torturatu eta hiltzeko—, eta 1987ko uztailaren 24an hil zuen Juan Carlos Garcia Goena, ofizialki GALEn azken biktimatzat jotzen dena, haren autoan lehergailu bat jarrita. Ia lau urtean, beste 24 lagun hil eta dozenaka zauritu zituen, tiroz nahiz lehergailuz, eta izua zabaldu zuen Ipar Euskal Herrian bizi ziren iheslarien artean.

Hasieratik ETAko kideak eta errefuxiatuak hartu zituen jomuga. Haietariko batzuk xede zehatz hartu, eta haien aurka atentatu zuzenak egin zituen. Beste kasu batzuetan, berri, ezker abertzalearen inguruko lagunak izan zituen jomuga. Izan zen atentatu indiskriminaturik ere, errefuxiatuak ibili ohi ziren tabernen aurka ametrailatzeak, esaterako, eta inguru abertzaleekin loturarik ez zuten zenbait lagun ere hil zituen. GALEk berak onartu izan zuen hainbat lagun hil izana *okerra* izan zela; indiskriminazioz aritzeko erabakiaren atzean, ordea, Frantziako Gobernuari presio egiteko asmoa ikusten dute batzuek.

Ostegunetik aurrera, soslai guztiak luze irakurri ahal izango dira **BERRIA**ren webgunere bidez.

Joxean Lasa Arostegi

■ Tolosako Olarrain auzoko Aldaba-Txiki baserrian jaio zen, 1963ko martxoaren 21ean. Tolosako banketxe baten lapurreta saloaren ondotik, sasira jo zuen Joxi Zabala lagunarekin. Baionako kaleetan Polizia zelatan izaten zela jakin arren, ez zuten espero 1983ko urriaren 15ean jazoko zena. Egun hartan bahitu zuten, Zabalarekin batera, ondoren biak torturatu eta tiroz hiltzeko.

Joxi Zabala Artano

■ 1962ko urtarrilaren 5ean jaio zen Joxi Zabala, Tolosako Olarrain auzoan, eta sei senideetatik bigarrena zen. Izaera irekikoa, jendezalea eta «saltsa guztietako perrexila» zela diote etxekoek, eta eskulanean aritzea, musika eta mendia zituela zaletasun. Lasa lagun minarekin batera erbesteratu zen. Biak desagertu eta 12 urtera izan zuten senideek gazteei jazotakoaren berri.

Ramon Oñederra Bergara 'Kattu'

■ Gau batez bidezorroa prestatzen ikusi zuen aitak, eta zertan ari zen galdetzean, besarkatu eta «aita, dena Euskadigatik» esan zion Ramon Oñederra *Kattu*-k. 1960ko martxoaren 28an Azkoitian jaioa, 19 urterekin erbesteratu zen. Lasa eta Zabala ikusi zituen azkena izan zen, eta inguruko «hurrengoan n izango nauk» esan zien. Aste gutxira hil zuten.

Mikel Goikoetxea Elorriaga 'Txapela'

■ Derion jaioa, 1956ko uztailaren 3an. Gazterik Guardia Zibila haren anaia Jon Ugutz hil izanak mingarriki hunkitu zuen. Ipar Euskal Herrira bizitzera joan, eta berehala atxilotu zuten, gero libre utzeko. Poliziarentzat «obsesio bat» izan zen, Jose Arnedok behin aitortu zuenez. Izaskun Ugarte bikotekidearekin eta Haize alabarekin zela hil zuten, tiroz.

Angel Gurmindio Lizarraga 'Stein'

■ 1950eko abenduaren 17an Olatzagutian sortua. Bi arreben neba, 12 urterekin hasi zen lanean Olatzagutiko harrobian. Langilea eta ikasle ona, parrandazalea eta ehiztari porrokatu gisa ere gogortzen dute. 1975an egin zuen ihes. Baionan preso eta Yeuko uhartean konfinatua egon zen. Bixente Perurenarekin hil zuten, 1984ko otsailaren 8an.

Bixente Perurena Telletxea 'Peru'

■ 1946an Olartzungo Altzibar auzoko baserri batean jaioa. Bost anaia-arrebetan laugarrena; adinentzuten omen zituen sutondoan altak 36ko gerraz kontatzen zizkienak. Bizikletan ibiltzea zuen zaletasun, Txomin analarekin batera. 1981ean ihes egin, eta hiru urte eman zituen Lapurdin, emaztearekin eta hiru alabekin. Hendaian hil zuten, *Stein*-ekin batera.

Eugenio Gutierrez Salazar 'Tigre'

■ 1955eko urtarrilaren 14an jaio zen Leioako langile auzo batean; hiru senidetan gazteena. Borroka sozialarekiko sentsibilitate berezia zuen gaztetatik, eta lanean hasi orduko murgildu zen langile borrokan. 1983an ihes egin zuen, eta Donibane Garazin bizi izan zen errefuxiatuta. Urtea egin baino lehen hil zuten, Idauze-Mendin euskara ikasten ari zela.

Jean Pierre Leiba

■ Hendaia, Sokoa eta Hendaia tren geltokiko langilea zen, eta errefuxiatu ugari zituen lankide. 1984ko martxoaren 1ean tiroz hil zuten, 28 urterekin. Haren hilketa egotzita espetxeratutako hiru lagunetako bat, Daniel Fernandez, lankide zuen; hark Frantziako Poliziari esan zionez, lankide errefuxiatuen aurka atentatua egiteko asmoen berri izan zuen, eta salatu ez zezan hil zuten.

Xabier Perez de Arenaza Sogorb

■ Arrasatear zuen bere burua, sortzez Aretxabaletakoa izan arren. 1949ko urriaren 21ean jaioa, 11 neba-arrebetatik zaharrena zen. Euskaltzale amorratua, jendea «erakartzeko» dohaina zuen, etxekoek dlotenez. Gazterik piztu zitzaion kontzientzia soziala. 1982an atxilotu zuten, eta aske geratu ostean, Miarritzen errefuxiatu zen. 34 urterekin hil zuten.

Rafael Goikoetxea Errazkin

■ Hernaniko Zinkuñaga auzoan jaio zen, 1954ko urtarrilaren 19an, paper fabrikak langileentzat eraikitako etxetan. Han hasi zen lanean aitarekin, baina arrantzale eta kamioilari ere ibili zen. BVEek bere bi lagun hil zituela jakiteak jota utzi zuen gaztea. Polizia segika zuela jabetuta, 1981ean erbesteratu zuen. Arrosako Denek altzari enpresan zebilen lanean hil zutenean. Lantokitik ateratzean tirokatu zuten, motor batetik.

Tomas Perez Revilla 'Tomason'

■ Bilbon jaio zen 1937ko abenduaren 17an, eta haurtzaro gogorra izan zuen; preso zuen aitaren heriotza bizi izan zuen hiru urterekin. 60ko urteetan hazi zen garai hartako giro politikoan murgiltzen. 1971n erbesteratu zuen. Ezagutu zutenen arabera, militante «zuzena, zuhurra eta hotza» zen, baina samurra izaten ere bazekien. 1976an BVE hura hil zuten saiatu zen, lortu gabe. GALEk hilko zuen, 46 urte zituela.

Christian Olaskoaga

■ Ziburun jaio zen, eta dantza zuen zaletasun nagusi Christian Olaskoagak —hamar urtez aritu zen dantza talde batean—. Claude anaiaekin batera, Birituko festetara joana zen, eta aparkaleku batean zirela, bi kaputxadun hurbildu eta tiro egin zieten bi anaiei, 1984ko azaroaren 18an. Bihotzean zaurituta hil zuten Christian, 22 urte zituela; Claude anaia, berri, hanka batean zauritu zuten, baina ihes egitea lortu zuen. Jean Batit haren aita udal aholkularia zen Ziburun, eta pertsona ezaguna zen.

Santi Brouard Perez

■ Lekeition 1919an jaioa, txikitari bi arrebak hil izanak bideratu zuen medikuntzara, eta, «oso umezalea» izanik, pediatria egin zen. Abertzale eta sozialista, HASiko buru izan zen, baita HBko ordezkari ere hainbat erakundetan. Baina mediku lana ez zuen sekula utzi; Bilboko kontsultan hil zuten, tiroz. Haren hilketa salatzeak batuz zen jendetzak berresten ditu etxeko hitzak: «Oso maitatua zen».

Benoit Pecastaing

■ 1985eko martxoaren 29an hil zuten Benoit Pecastaing ikasle angeluarra. Baiona Ttipiko Cafe des Pyrenees tabernaren aurkako eraso egin zuten egun hartan, 20:30ak inguru zirela. Errefuxiatu ugari biltzen zen taberna hartan, eta ostirala izanik, ohi baino jende gehiago zebilen. Tirokatu egin zuten taberna, eta bertan hil zen Pecastaing, 21 urte zituela. Jean Marc Mutio, Jean Jacques Hum eta Kepa Pikebea zauritu zituzten eraso berean.

Xabier Galdeano Arana

■ Bilbon 1934an jaioa, ongi kokatutako familia batean. Ikastolen alde lan egin zuen, baita Egin egunkaria sortzeko ere, familiaren enpresa utzi eta bertan lanean buru-belarri jarduteraino. Poliziak hainbatetan atxilotu ostean erbesteratu zuen, eta Egin Ipar Euskal Herriko txoko guztietara iris zedin jarraitu zuen lanean. Donibane Lohizunen hil zuten, etxeko atarian, tiroz, 50 urte zituela.

Emile Weiss

■ Pauen jaioa zela, 25 urte inguru izango zituela eta hiru seme-alaba zituela, xehetasun askoz gehiagorik ez zen zabaldu Emile Weissi buruz GALEk hil zutenean. Buhamea zen, eta bezperan Sokoara joana zen Claude Doerrekin batera, beste ijito familia batzuekin aste batzuk pasatzera. Biak Ziburuko Trinket Txiki tabernan zeuden 1985eko ekainaren 14 hartan, gizonez mozorrotutako emakume batek taberna metrailetaz tirokatu eta biak hil zituztenez.

Claude Doerr

■ Pauen jaioa, hiru seme-alaba eta 28 urte inguru zituen Doerrek hil zutenean. Weissekin batera, bezperan iritsia zen Ziburura, Sokoako beste ijito familia batzuekin hainbat aste igarotzeko asmoz. Trinket Txiki tabernan GALEko mertzenario batek metrailetaz egindako erasoan tiroz zauritu eta bertan hil zen. Taberna hartan errefuxiatu ugari biltzen zen, eta orduan zabaldu zen informazioaren arabera, litekeena zen bi buhameak errefuxiatuekin nahastu izana.

Santos Blanco Gonzalez 'Aitite'

■ Donostiako Intxaurren auzoan sortu zuen, 1933an; gaztetatik oso konprometitua egon zen herrigintzarekin eta langile borrokarekin. 46 urterekin erbesteratu zuen, eta errefuxiatuen artean zaharretarikoa izanik, «askorentzat aita moduko bat zen, oso maitatua», harekin izan zirenen arabera. Baiotan hil zuten, tiroz, 1985eko ekainaren 27an.

Juan Mari Otegi Elizegi 'Txato'

■ «Zorrotza», halakoxea zen Juan Mari Otegi itsasondarra ezagutu zutenen hitzetan. Beitia baserrian jaio zen, 1942an, 11 senideko familia batean. Gazte konprometitua zen, eta beti ateratzen zuen denbora euskararen alde aritzeko. 1976an ihes egin zuen Iparraldera. Haren alaitasuna dute gogoan harekin egon zirenek. 43 urterekin hil zuten, tiroz, Donibane Garaziko errepede batean.

Joxe Mari Etxaniz Maiztegi 'Potros'

■ Urretxun jaio zen, 1954an. 21 urterekin erbesteratu zuen, eta hamaika bizitoki eta lanbide izan zituen Ipar Euskal Herrian. Atabalajotzea eta pilota oso gogoko zituen, baita Realaz edo bertsolaritzaz mintzatzea ere. 1984ko abenduan Mendiondon atxilotu eta hilabete batzuk preso eman zituen. Ez zen epaiketara bizirik iritsi; Monbar hotelean hil zuten.

Inaxio Asteasuinzarra Pagola 'Beltza'

■ Hernanin jaio zen, 1950eko uztailaren 30ean. Baserri giroan hazi zen bere bi anaiekin, giro eskaldunean. Euskararen egoera larriak piztu zion kontzientzia. 21 urterekin bihurtu zen errefuxiatu, eta beste asko emango zituen horrela, harik eta 1985eko irailaren 25ean Monbar hoteleko kafetegian hil zuten arte, beste hiru errefuxiatuekin batera.

Agustin Irazustabarrena Urruzola 'Legra'

■ 1952an Astigarragako Guardi baserrian jaioa, herriko eskolan piper gehien egiten zuenetakoa eizen. Goiz hasi zen lanean, eta azkar piztu zitzaion langile kontzientzia. 1982an ihes egin zuen Lapurdira. Hiru urtera, semea jaio zitzaion, eta handik hiru hilabetera lortu zuen errefuxiatu politiko agiria. Ospatzerajoa zirelarik hil zuten, Monbar hoteleko tabernan.

Xabin Etxaide Iburguren 'Eskumotza'

■ 1957an Zestoan jaioa. Lau anai-arrebata zaharrena; ume mugtua izan zen, eta lagunak asko eta onak izan zituen gaztaroan. Delinente ikasketak egin zituen Zumarragan, eta han sartu zitzaion politikaren harra. 1979an atxilotu eta bederatzik hilabete preso egin ostean, erbesteratu zuen. 1985eko irailaren 25ean hil zuten, Monbar hotelean.

Robert Caplanne

■ Argiketaria lanbidez, bananduta zegoen, eta 14 urteko alaba bat zuen. Haren gurasoek La Croix taberna zuten Miarritzen, errefuxiatu askoren bilgune zena, eta goizero joaten zen hara edo Royal tabernara. Hain zuzen, Caplanne errefuxiatu batekin nahastuta hil zutela uste da. Royal tabernatik atera berri, bi gizonek tiro egin zioten, eta 1986ko urtarrilaren 6an hil zen, 38 urte zituela.

Christophe Matxikote

■ Itsasun jaioa, baserritarra zen Matxikote, eta Ameriketara joan zen gaztaroan. Han, baina, ez zuen zor-te handirik izan, eta jaioterrira itzultzea erabaki zuen, bere jabetzez arduratzeko. Alarguna zen, eta seme-alabak zituen. Bidarraiko baserriainoko bige-idea egiten zuen egunero, hango altaldea zaintzeko. Euskal iheslari bat zuen bizilagun, eta garai hartan esan zen litekeena zela harekin nahastuta hil izana. 60 urte zituen hil zutenean, 1986ko otsailaren 17an.

Catherine Brion

■ Parisen jaioa zela eta 16 urte zituela, haren bizitzari buruzko datu askoz gehiagorik ez zen zabaldu Catherine Brion hil zutenean. Batxilergo ikasketak aurrrera ateratzeko buru-belarri zebilen gaztea garai hartan. Landa eremua gustuko zuen, eta baserri batean bizi nahi omen zuen. 16 urte baino ez zituen orduan. 1986ko otsailaren 17an Matxikoterekin batera hil zuten, haren autoan zihola, ustez gurasoekin porrak igarotzen ari zen karabanara.

Juan Carlos Garcia Goena

■ 1959an Tolosan sortua, hiru senidetan zaharrena zen. Txiki/latik ezinezkoa eizen bera menderatzea, eta 14 urterekin eskolatik atera eta lanean jarri zuen aitak. Soldaduska egiten sei egun iraun zuen; ihes egin, eta Hendaian jarri zen biltzen bikotekidearekin. Ez zen ohiko errefuxiatua, ideia politiko argirik ez zitzaion ezagutzen. Autoan bonba bat jarrita hil zuten, 1987ko uztailaren 24an.

JON HERNÁEZ / ARGAZKI PRESS

Txema Montero

«Hilko naiz pentsatuz: ‘Dena argi dago, baina errudunak ez dituzte zigortu’»

‘Brouard auzian’ familiaren akusazioa eraman duen abokatuak uste du GALek «bitariko egitura» erabili zuela: alde batetik, «politikari sozialistak», eta, beste aldetik, «horien konfiantzazkoak zirenak» estatuaren segurtasun aparatuetan.

Gotzon Hermosilla

Gutxik dakizkitez GALen barrenek Txema Montero abokatuak bezain ondo (Bilbo, 1954). *Brouard auzian* eta beste zenbaitetan izandako parte hartzeak «informazioa erakartzen duen iman moduko bat» bilakatu duela dio, eta horrek datu ugari ezagutzeko aukera eman dio.

G Zure ustez, nork eta zergatik erabaki zuen Santiago Brouard hiltzea 1984ko azaroan?

E *La Gaceta del Norte* egunkaria berriro ireki zuteneko ekitalditik bueltan gentozen Brouard eta biok [hura hil baino egun batzuk lehenago], eta adierazi zidan nahiko inpresio txarra atera zuela Frantziak Madrilen zuen enbaxadana izandako bilera batetik. En-

baxadorea [Pierre] Guidoni zen, PSFkoa eta Espainiako Alderdi Sozialistatik gertukoa; hau da, Miterrandengiz gizona zen, eta Felipe Gonzalezengandik oso hurbil zegoen. Uste dut bilera hartan Jokin Gorostidi eta bera [Brouard] egon zirela. Guidonik esan omen zien ETA konbentzitu behar zutela behetik negoziatzeko, edo, bestela, egoera asko gogortuko zen.

Brouardek mehatxu sotil bat ikusi uste zuen adierazpen horietan. Nik uste dut arrazoi asko nahastu zirela. Hasteko, Espainiako Alderdi Sozialistaren sektore batzuen mendekua, Enrique Casasen hilketaz zela-eta, aurreko martxoan. Inputatu batzuek hala adierazi zuten, bai eta azaroaren 20a baino lehen atentatua egiteko saio batzuk egon zirela ere, eta zenbait arrazoi zirela medio atentatua egiteko aukera baztertu zutela. Bigarrenik, uste dut bazegoela lasterketa moduko bat *GAL berde* eta *GAL urdin* deiturikoekin artean, hots, Guardia Zibilararekin eta Poliziarekin lotutako adarren artean, arduradunen aurrean merituak egiteko.

G Zertan oinarritzen zara hori esateko?

E Hau guztia Estatuaren Segurtasunaren Zuzendaritzak koordinatuta zegoen. Ez zen kasualitatea hango arduraduna Julian Sancristobal izatea, eta han bere menpean edukitzea alde batetik Bilboko Poliziaren nagusi izandakoa, [Francisco] Alvarez, Polizian *Galvarez* ezizenaz ezaguna, eta, beste aldetik, La Salveta komandantzia Guardia Zibilararen informazio zerbitzuen arduradun izandakoa, [Rafael] Masa kapitaina. Sancristobal segurtasun zuzendari izendatu zutenean, bi biak hartu zituen, eta Madrileran eraman zituen bere taldean. Argi dago Estatuaren Segurtasunaren

zuzendaria Guardia Zibilarekin koordinatzen zela Guardia Zibilaren zuzendariaren bidez, eta Poliziarekin hango zuzendariaren bidez, baina horiek ez ziren Alvarez eta Masa; beraz, pentsatzekoa da ohiko aginte katetik kanpo Alvarez eta Masa beste gauza batzuk, beharbada ez hain aitogorriak, koordinatzeko zeudela. Merituak egin nahi horrek garrantzi handia izan zuen, eta *Brouard auziaren* sumarioan agertzen da nola Morcillok eta haren mertzenario taldeak presioak jasan zituzten lehenbailehen jarduteko, oso garrantzitsua baitzen.

G Brouarden hilketaren inguruko lehenengo epaiketa ez zen izan GALen lehenengo ekintza.

E Batzuetan, oharkabea pasatzen da GALen lehenengo ekintza [Jose Maria] Larretxea *poli-milia* bahitzeko saioa izan zela, Hendaietan. Bahiketa egiten saiatu zirenen artean, Poliziaren GEO talde berezien hiru kide zeuden, buletuak eta aurrez aurreko borroketan trebatuak, Larretxea 120 kiloko gizonkotea baitzen, eta haiekin laugarren polizia joan zen, borroka antiterroristarekin inolako harremanik ez zuena. Poliziari hori Bartzelonako zen, lapurretaren kontrako hango taldekoa, eta hainbat lapurretatan dozena bat lagun hil izanaren ospea

zuen. Bartzelonako lapurretaren kontrako taldearen arduraduna nor eta Francisco Alvarez izan zen, Bilbora iritsi baino lehen. Beraz, hiltzaile hori Alvarezen konfiantzazko gizona zen.

G Brouarden hilketaren inguruko lehenengo epaiketa 1993an izan zen. Zigortutako bakarrak Rafael Lopez Ocaña eta Juan Jose Rodriguez Diaz *El Francés* (armak legez kanpo edukitzeagatik) izan ziren, baina hilketaren antolatzaileak zigortu gabe gelditu ziren. **Nolako sentipena utzi zizun epai hark?**

E Ikerketak oso emaitza urria izan zuten, baina esan behar da horretan Poliziaren ekarpena hutsaren hurrengoia izan zela. Ez zuten ezertxo ere egin. Are gehiago kontuan hartuta Poliziaren aldeetik auzia argituta zegoela Brouard hil eta hamabost egunera. Poliziaren salatari batek esan zion [Antonio] Rosino komisarioari nortzuk ziren hiltzaileak; Rosino informazio hori auziaz arduratzen zen fiskalaren esku jartzeko bezain «arduragabea» izan zen, eta akusatua atxilotzera zihorean goitik gelditzeko esan zioten, bestela han guardia zibila, CESIDeko jendea eta enparauak agertuko zirelako. Atzera egin zuen, eta fiskalak prentsara jo zuen, ikerketa hartan gertatutakoaren berri emateko. Beraz, hamabost eguneko auzia argituta egon zatekeen, eta; hala ere, itxaron behar izan genuen, funtzionario batek epaitegira telefonoz deitu arte esateko guk bilatzen genuen Rafael Lopez Ocaña izeneko hori atxilotuta zeukatela bezperan emaztea jipoiu zuelako. Horrela hasi ginen hari hartatik tiraka. Morcillo atxilotzear geundela, berriz, norbaitek abientza eman zion, eta ihes egin zuen Kolonbiara, narkotrafikatzaile sare batek babestua, eta Masa ere Boliviara joan zen, oker ez bana-

«GAL sortzeko arrazioen artean egon zen mendekua nahia, Casasen hilketak zela eta»

«Auzia argitzeko Poliziaren ekarpena hutsaren hurrengoia izan zen; ez zuten ezertxo ere egin»

go Bartzelona 92rako segurtasun aholkulari edo horrelako aitzakia surrealista bat emanda.

Z Zer dela eta zabaldu zen berriro auzia urte batzuk geroago, 2003ko bigarren epaiketara iritsi arte?

E Hori ere zorte kontu bat izan zen. Egun batean, prentsa irakurtzen ari nintzela, hara non ikusi nuen Morcillo Pinillo izeneko bat

atxilotu zutela Madrilen droga trafikoa zela eta. Deklaratzea deitu zioten, dena kontatu zuen, baina gero atzera egin zuen. Horatik iritsi zen bigarren epaiketa, inor zigortu gabe amaitu zena.

G Bigarren epaiketa hartan pentsatu zenuen hilketak argitzera iritsi koizmetela?

E Ni ziur nongoen egiara hurbiltzen ari ginela, baina, era berean, ziur nongoen handik ez genuela ezer garbirik aterako, den-dena oinarrituta zegoelako babestutako lekuko baten adierazpenetan. Guk ez genuen nor zen lekuko hori, eta argi esan nion epaileari, babestutako lekuko hori *El Francés* baldin bazen, txarto gindoazela, hori profesional bat zelako. Aldiz, lekukoa Lopez Ocaña bazen, ordurako zigorra betetzen ari zena, jakin bazekiena engainatu zutela eta botata utzi zutela, hilketagatik agindutako dirua ere jaso ez zuena, orduan bai, ondo gindoazen. Baina lekukoa *El Francés* zen, eta azkenean gertatu zena gertatu zen, hots, hau eta bestea salatzen ibili ondoren azkenean atzera egin zuela.

G Epaiketa horretan Rafael Masa, Jose Amedo eta Luis Morcillo epaitu zituzten, eta errugabe aterazi ziren, baina zein izan zen Julian Sancristobalen egoera?

E Epaiketara iritsi aurretik, haren kontrako salaketa artxibatu zuten. Horregatik, orain hirugarren aldiz auzia zabaldu denean, pentsatzen genuen aukera bazezela hura epaiketara eramateko, bere garaian epaitu ez zutelako. Aukera hori zegoela irizten nion ez orain Morcillok esaten duena sinesten dudalako, baizik eta ulertezina iruditzen zitzaidalako errugabetzat jotako persona batek, urte batzuk geroago delitua baliogabe gelditu denean, bere burua eruduntzat jotzea eta beste batzuk salatzea eta hori ez ikeretzea, gutxienez lekukoak aurrez aurre jarrita jakiteko norik dioen egia eta norik ez. Epaiak hori artxibatzea erabaki du, eta guk errekurritu egin dugu. Horixe da oraingo egoera, eta uste dut datozen asteetan argituko dela.

G Hain zuzen ere, zertan aldatzen du egoera Morcillok aurtengo apirillean egindako aitopanak, zeinak aitortu zuen Brouarden bigarren hiltzaile bera izan zela?

E Beretzat ez du ezertan aldatzen. Rafael Lopez Ocaña ere ibili zen epaiketan esaten errugabea zela eta dena nik prestatutako amarrua zela, eta duela hiru urte Teles telebistan agertu zen lasai asko, hiltzaile bera dela esanez. Aldaketa bakarra da Morcillo ari dela epaitua izan ez den bat salatzen, eta nik uste dut hilketak delitu batean, ikerketa ahal den neurriraino eraman behar dela. Badakigu horrek ibilbide laburra izan dezakeela, baina epailek ezin du auzia besterik gabe artxibatatu, egin duen moduan.

G Horren harira, zuk deklaratu zenuen auzia «Irteerarik gabeko bide batean» sartzen ari zela. Zergatik? Horrek esan nahi du justizia egiteko aukera guztiak desagertu direla?

E Hau guztia nahiko esperientzia makurra izan da niretzat. Egia da jende honek gezurrak bolo-bolo botatzen dituela, baina batzuetan gezurren artean egia batzuk esaten dituzte. Ez oharkabea; seguru asko, onuraren bat aterata nahian edo beste bati kalte egin nahian egiten dute, baina nire bizitza profesionalan jende gutxi ezagutu dut epaitegi batera norbaiten kontra deklaratzera joan dena arrazoiren bat artean egon gabe. Arrazoi sasikoak kasu askotan, baina, hala ere, egia esan dute. Kasu honetan, nik uste dut mundu honetatik joango naizela pentsatuz niretzat dena erabat argi dagoela baina horretan ibili zirenek, aldiz, ez dutela behar bezalako zigorrik izan.

G Zergatik zenbait kasutan onartu da GAL talde armatu bat izan zela, esaterako Jean Pierre Leiba eta Robert Caplanneren hilketen inguruko epaiketetan, eta beste zenbait auzitan beriz epaileek ez dute GAL talde armatutzat jo nahi izan?

E Auzitegi bat saiatzen denean airean ile bat mozten, lortu egiten du. Caplanneren kasuan, faxista katalan talde batek hil zuen, Bartzelonako polizia batek zuzendutako. Nik eraman nuen epaiketa horren akusazioa. Hor uste dut zerikusia izan zuela agintari frantseko presioak, azken finean Caplanneren haien herritar bat zelako, baina egia da auzi horretan epaileak GAL talde antolatuta eta armatutzat jo zuela eta akusatuak, hilketaz ez ezik, talde terroristako kide izateagatik ere zigortu zituzte. Oker ez banago, auzi horretan espetxeratutako Ismael Miquel Gutierrez da oraindik zigorra betetzen ari den GALEko terrorista bakarra.

G GALen egia dagokionez, parte bat ezagutu dugu. Zure ustez, parte hori zenbatekoa da? Zenbat gelditzen zaigu egia osoa jakiteko?

E Badakigu noiz jarri zuten abian. Ez da egia, inoiz esan den bezala, abian jarri zutela Martin Barrios kapitainaren bahiketa eta hilketaren ostean, hori 1983. urteko urrian izan zelako, eta aurreko udan egon ziren mugimenduak errefuxiatuak kontrolatzeko. Lopez Ocañak deklaratu zuen uda hartan Donibane Lohizueneko karpin batean egon zela errefuxiatuen inguruko informazio batzuk egiaztatzeko. Arrazioen inguruan, esaten da Gaston Defferre ministro sozialista frantsesak bere kide espainiarrei aholkatzen ziela frantsesek OASekin egon zuten bezala egiteko, atentatua atentatuaren truke. Gero, nik uste dut estatu itun bat egon zela GALen inguruan, Fragak eta Felipe Gonzalezek horretaz hitz egin zutela eta

akordio bat egin zutela, batak egiten zutenaren aurrean bestea isilik egoteko eta horren inguruan ez eztabaidatzeko. Egituratzeko orduan, uste dut bitariko egitura erabili zutela: alde batetik, politikari sozialistak, eta, beste aldeetik, horien konfiantzazkoak zirenak estatuaren segurtasun aparatu guztietan.

E Eta jakiteko gelditzen zaigunaz?

E Niri izugarri gustatuko litzaidake jakitea nortzuk joan ziren 1983ko udaberrian Guadarrama mendikatean [Espainia], estatutaren ondare den pabiloi batean egon ziren bilerara, eta zein izan zen

«Nik uste dut estatu itun bat egon zela eta Fragak eta Gonzalezek honetaz hitz egin zutela»

«Ikuspegi horretatik, GALEk fruitu politiko garrantzitsuak eman zituen»

bilera hartako gai zerrenda, uste baitu han erabaki zutela GAL abian jartzea.

G Zer dela eta amaitu zen GALen jarduerak?

E GAL amaitu zen, oso argi, frantsesak hasi zirenean errefuxiatuak poliziatik poliziara entregatzen, 1947ko dekretu bat hautsetatik berreskuratuta. Hori da amaiera. Ordurako, nahi zutena lortua zuten, hau da, orduan «santutegi frantsesa» deitzen zutena amaitzea. Ikuspegi horretatik, GALEk fruitu politiko garrantzitsuak eman zituen. GALEko mertzenario batek kontatu zidan behin aukera izan zutela motorrean joan ohi zen errefuxiatu bat hiltzeko errepedean metalezko hari bat jarrita, baina baztertu zutela, ekintzak bonbekin eta tiroekin egin behar zirelako, ikusgarriak eta deigarriak izan zitezkeen. Horrek erakusten du helburua zela ondorio politikoak ekarriko zituen terrorismoa egitea, eta ez soilik kontuak garbitzea.

G Zuk jarriko zenioke izenik X jaunari?

E Jakina. Santiagoren zaldi zuria zein koloretakoa da? Argi dago. Poetikoki jarrita, esan genezake baduela zerikusia Guadalquivir ibaiaren altzian jaiotako norbaitekin. Herrialde honetan batzuek esan dezakete ETArekin buruzagitzak osoa hiltzeko aukera izan zutela eta ez zutela egin horrek errepaso handia ematen zuelako, baina arazoa da horiek ez dutela egia esaten ezta horrelakok esaten dituztenean ere. Nahi izan zuten guztia egin zuten, inolako errepakorik izan gabe.

Jose Barrionuevo Barne ministro ohia eta Rafael Vera Estatuko Segurtasunerako Idazkarlari izandakoa.

Galderak erantzuteke

Lau sumario handi besterik ez dira egin gerra zikina ikertzeko. Aginduak gobernuak ematen zituela argitu da, baina bukaeraraino heldu gabe.

Olhana Eldualen

GAlek 27 lagun hil dituzte guztira. Horietatik ikertu eta epaitu diren kasuak bost dira: Joxi Lasa eta Josean Zabalarena, Santi Brouardena, Jean Pierre Leibarrena eta Robert Caplannerena. Baina auzi horietako bakar batean ere ez dituzte galdera guztiak erantzun.

1984ko martxoan egin zituzten Espainian GALEkin lotutako lehen atxiloketak. Daniel Fernandez Aceña eta Mariano Moraleda ultraeskuindarrak atxilotu zituzten. Jean-Pierre Leiba hil ostean. Biek lotu zuten GAL Guardia Zibila eta Espainiako Poliziarekin. Inork ez zien entzun. 1985eko abenduan 29na urteko kartzela zigorra jarri zieten.

Robert Caplanneren hilketarik ere bost lagun atxilotu zituzten Bartzelonan. 1987an 26 eta 34 urte arteko zigorrak ezarri zizkieten. Epaituek GALEko kide zirela aitortu zuten; epaituek, ordea, ez zirela «talde terroristako kide» ebazti zuten.

Handik hilabete gutxira, lortu zuten epailek korapiloa aska-

tzen hasia. Baionako Batxoki tabernaren eta Donibane Lohitzu- neko Consolationen kontrako atentatuen erantzule izatea leporatuta atxilotu zuten Paulo Fontes Figueiredo. Haren deklarazioen bidez, heldu ziren Jose Amedo eta Michel Dominguez Espainiako poliziengaino.

Armand Riberolles eta Christophe Seys Baionako epaileak Madrileren joan ziren Amedori deklarazioa hartzerantz. Poliziak ez zuten hitzik egin, baina, jasotako informazioan oinarrituta Amedoren aurkako auzibidea zabaltzeko eskatu zion Carlos Bueren epaileak Auzitegi Nazionalari. 1988an Baltasar Garzonek hartu zuen auzia. Uztailean espetxeratu zituzten Amedo eta Dominguez. Urrian bi poliziak epaitzea erabaki zuen Auzitegi Nazionalak, Garzonek eskatuta. «Talde terroristako kide» izatea eta sei hilketa saio egitea leporatu zieten.

1989an, Amedok mertzenarioak errekrutatzeke erabilitako di-ruaren jatorria ikertzen hasi zen Garzon. Jose Maria Rodriguez Colorado Espainiako Poliziako zuzendari nagusiak onartu zuen Barne Ministerioaren funts bere-

zietako dirua zela hura. Hala, 1983 eta 1987 bitartean funts bereziak zertan erabili ziren argitzeko eskatu zuen Garzonek. Ate itxiekien egin zuen, ordea, topo. Izan ere, diru horien erabilera sekretua da berez, eta delitu zantzuak egonik ere, Auzitegi Nazionalak Estatua- ren alde egin zuen.

1991ko ekainean hasi zen epaiketa. Isilik egotearen truke espe- pte onurak hitzeman zizkien Estatuak Amedo eta Dominguezi. Hala, 108na urteko zigorra jarri zuten auzitegiak. Baina, aldiz, Juan Carlos Garcia Goena hiltzeaz eta talde terroristak bateko kide izate- azakusatutuz, baina errugabe jo zituzten. Sei urte egin zituzten preso, ohikoak ez ziren pribile- gioekin. Denborarekin, baina, Madrilengandik jasotako tratua- rekin haserre, hitz egiten hasi zi- ren bi poliziak, izua zabalduz.

'Marey auzia'

Polizia ohiek askatutako haritik tiraka, Julian Sancristobal Estatu-ko Segurtasunerako zuzendari izandakoa eta Rafael Vera Segurta- sunerako idazkari ohia atxilotu zituzten. Urtebete geroago, Gorenak Barrionuevo auzipetzea eska- tu zuen. Uztailetik libre zeuden Amedo eta Dominguez, eta Garzonek deklaratzera deitu zituen 1993an, Segundo Mareyren bahi- ketaren sumarioan. Oraingoan gogoz erantzun zieten galderai, bahiketan parte hartu zutela ai- tortuz eta arduradunen izenak emanez. Salatutako en artean

zeuden Miguel Planchuelo Bilbo-ko poliziaburua izandakoa, Fran- cisco Alvarez terrorismoaren kontrako inteligentzia burua, Sancristobal eta Ricardo Garcia Danborenea PSEko buru ohia. Or- dainarazi egin nahi zioten Madrili petxero bihurtu izana, eta ahale- ginak egin zituzten, Felipe Gonza- lez bera GALEkin lotzeko.

Barne Ministerioak Batxoki eta Consolation tabernen aurkako atentatuak finantzatu zituen argitzeko bigarren saioa egin zuen Garzonek. GAL finantzatzea le- poratu zion Verari, hura antolatu eta Mareyren bahiketan parte hartzea Danboreneari, Sancristo- bali, Alvarez eta Planchuelori. Danborenea eta Alvarez berme- pean aske geratu ziren, eta uztaile- an baita Vera ere, PSOEek or- daindu zuen bermeari esker.

Espainiako Gobernuko presi- dente Felipe Gonzalezek GALEn berri bazuela berretsi zuten San- cristobalek eta Danborenek. Ka- tea noraino heltzen zen ikusita, Gorenak hartu zuen *Marey auzia*. 1998ko maiatzean hasi zen Barrio- nuevo, Vera, Sancristobal eta bes- te hamarren aurkako epaiketa. Hamar eta bi urte arteko zigorrak jaso zituzten akusatuek.

Lasa eta Zabala

Guardia Zibilaren parte hartzea argitara ateratzeko balio izan zuen Lasa eta Zabala auziak. 1995ean jakin zen hamar urte le- henago Bussoten aurkitutako go- puzkiak haienak zirela.

Angel Lopez Carrillo poliziak aitortu zuenez, Enrique Gonzalez Galindo Guardia Zibilaren In- tzaurrendoko kuarteleko buru izandakoa eta Julien Elgorriaga Gipuzkoako gobernadore zibil ohia zeuden bahiketaren atzean. Guardia Zibileko buru zen Luis Roldanek hilketan inplikaturata ze- goela aitortu, eta Vera, Barne Mi- nisterioko abokatu Jorge Argote eta Enrique Dorado eta Felipe Ba- yo guardia zibilak salatu zituen. Azken horrek, berriz, Galindo, El- gorriaga eta Angel Vaquero In- tzaurrendoko komandantea ber- tan zirela esan zuen.

Javier Gomez de Liaño epaileak Galindo, Vaquero, Elgorriaga, Do- rado eta Bayo auzipetu zituen 1998an. Lau urte geroago heldu zen epaia: 67 eta 71 urte bitarteko zigorrak ezarri zizkien bost auzi- petuei.

'Brouard auzia', oraindik zabalik

1993an Rafael Lopez Ocaña eta Juan Jose Rodriguez *El Frances* zigortu zituzten, Santi Brouarden hilketarik lehen eta armak edukitzeagatik bigarrena. Suma- rioan bazen, ordea, beste izen bat ere, Luis Morcillo Pinillosena. Az- ken hori 1997an atxilotu zuen Es- painiako Poliziak droga trafikoa- gatik, eta Bilboko Auzitegiak ka- sua berriz irekitzea erabaki zuen. Orduko, Isabel Durantze epaile- ak Mohand Talbirekin hitz egina zuen. Talbi preso zegoen Marey- ren bahiketan parte hartzeaga- tik, eta harengandik jakin zuten Amedok GALEko hainbat eraso- tan parte hartu zutela, tartean baita Brouarden hilketan ere. Tal- biren esanetan, 1983ko abenduan, Bilboko Ercilla hotelan zerru- ren, eta 14 eraso egiteko bidenda zuen Amedok. Azken horrek be- rretsi egin zuen bilera egin izana, eta Planchuelo, Alvarez eta Jean Pierre Echaliere ere bertan izan zi- rela esan zuen.

Epailek ondorioztatu zuen Sancristobalek funts bereziekin ordaindu zuela Brouarden hilketa. Rafael Masa Guardia Zibileko koronelari, berriz, leporatu zion Brouarden hiltzaile Morcillori ihes egiten laguntzea. 2003ko ekainean hasi zuten Brouard auziko bigarren epaiketa hiru akusatu- rekin, Amedo, Masa eta Morcillo. Azkenean, ordea, aske geratu zi- ren hirurak, froga nahikorik ez ze- goela argudiatuta.

Aurtego irailean hirugarrenez ireki zuten auzia, Amedok auzita- ra jo ostean. Morcillo eta Masari izandako elkarrizketen trans- kripzioak eraman zizkion epaile- ri. Bertan Brouard berak hil zuela aitortzen zuen Morcillo Pinillo- sek, eta Sancristobalek eman zio- la agindua. Morcillo eta Masari deklarazioa hartu ostean, hala ere, aurrera egiterik ez zegoela ar- gudiatuta, artxibatu egin zuten auzia. Familiak helegitea jarri du.

Ramon Oñederra Kattu bakarrik zegoen, lanean. Balonako Kaletenia tabernan tirokatu eta hil zutenean, 1983ko abenduaren 19an. DANIEL VELEZ

Mikel Goikoetxea Txapela-ri Donibane Lohizunen eginiko omenaldia. Txapelaren bikotekide Izaskun Ugarte harekin zen 1983ko abenduaren 28an tirokatu zutenean. DANIEL VELEZ

Karrikak odoletan

Segundo Marev, GALEk bahituta 10 egun egin ostean. «GALen egia osoa argitu behar da, biktimek sufritzeari utz diezaloten», esan zuen bere kasuaren epalketan. DANIEL VELEZ

Bomba bat leherrarazi zuten Ramon Orbe eta Tomas Perez Revillaren aurka, Miarritzen, 1984ko ekainaren 15ean. 43 egunera hil zen Perez Revilla —eskuinean—. EUSKAL MEMORIA FUNDAZIOA

Xabier Perez de Arenaza tiroz hil zuten, Miarritzen, 1984ko martxoaren 23an. DANIEL VELEZ

Joxean Lasa eta Joxi Zabalen gorpuzkiak 1985ean topatu zituzten Alacanten (Herrialde Katalanak). 1995era arte ez ziren identifikatu. EUSKAL MEMORIA FUNDAZIOA